

Практично-семінарське заняття № 1.

Тема: Соціально-економічна географія України як наука. Суспільно-географічне положення України. Історико-географічні особливості формування території України.

Оцінювання: максимум 2,5 бали

Мета: визначити місце соціально-економічної географії в системі географічних наук, розкрити особливості економічного розвитку Української держави; визначити економіко-географічне та геополітичне положення України, розкрити особливості її адміністративно-територіального устрою, визначити місце України на економічній та політичній картах Європи та світу.

Основні поняття та терміни: глобальний український простір, державна територія, державний кордон, економіко-географічне положення, етнічні землі, політико-адміністративний устрій, політико-географічне положення, суспільно-географічне положення, транспортно-географічне положення.

Актуалізація знань:

(Дайте короткі відповіді на запитання)

1. Яка площа України?
2. Яке місце займає Україна в Європі та світі за площею?
3. У якому році вперше згадується назва «Україна»?
4. Поясніть походження назви «Україна».
5. Чим відрізняються поняття «країна» і «державна»?
6. Дайте визначення понять «державний кордон», «демаркація» та «делімітація» державного кордону.
7. З якими країнами Україна має сухопутний і морський кордон?
8. Які держави для України є сусідами першого, другого, третього порядку?
9. Назвіть області, які не мають виходу до державного кордону.
10. Назвіть області, які мають прямий вихід до Чорного та Азовського морів.
11. Яка область України найбільша за площею?
12. Яка область України найменша за площею?
13. Яка область України має державний кордон з найбільшою кількістю сусідніх держав?
14. Назвіть столиці різних державних утворень, які існували в різні історичні періоди формування території України.

Питання для обговорення:

1. Предмет, об'єкт, завдання соціально-економічної географії України як науки.
2. Видатні українські економіко-географи та їх внесок у розвиток економічної і соціальної географії України.
3. Історико-географічні особливості формування державної території України. Етнічні території.
4. Дати оцінку суспільно-географічного положення України (в різних аспектах). Визначити позитивні та негативні риси (за планом характеристики у додатку 1).
5. Проблеми делімітація та демаркація державного кордону України.
6. Характеристика сучасного адміністративно-територіального устрою (АТУ) України.

Географічний мінімум:

1. Використовуючи додаток 2 та карту в атласі вивчити історико-етнографічні землі України.

2. Використовуючи карту адміністративно-територіального устрою України вивчити головні адміністративно-територіальні одиниці держави.

Додаткове завдання

(за бажанням студента, виконання узгоджується з викладачем):

Підготувати реферативне повідомлення на тему:

1. Становлення соціально-економічної географії України та розвиток власної економіко-географічної школи в Україні (персоналії)».
2. Державна символіка України та її геральдичне трактування.

Рекомендована література:

1. Географический энциклопедический словарь. Понятия и термины / Гл. ред. А.Ф. Трешников; Ред. кол.: Э.Б. Алаев, П.М. Алампиев, А.Г. Воронов и др. – М.: Сов. энциклопедия, 1988.
2. Голиков А.П. Вступ до економічної і соціальної географії: підручник / Голиков А.П., Олійник Я.Б., Степаненко А.В. – К.: Либідь, 1996.
3. Жупанський Я.І. Економічна і соціальна географія України / Жупанський Я.І. – К., 1998.
4. Жупанський Я.І. Історія географії в Україні: навчальний посібник / Жупанський Я.І. – К., 2006.
5. Заблоцький Б.Ф. Економіка України: національна економіка України / Б.Ф. Заблоцький. – Львів, 1997.
6. Заставний Ф.Д. Географія України / Ф.Д. Заставний. – Львів: Світ, 1994.
7. Немець Л.М. Економічна і соціальна географія України : навчальний посібник / Л.М. Немець, П.А. Вірченко, Ю.Ю. Сільченко. – Харків: ФОП Грицак С.Ю., 2014.
8. Немець Л.М. Економічна і соціальна географія України. Навчально-методичний комплекс / Немець Л.М., Заволока Ю.Ю. – Харків, 2009.
9. Паламарчук М.М. Економічна і соціальна географія України з основами теорії / Паламарчук М.М., Паламарчук О.М. – К., 1998.
10. Шаблій О.І. Основи суспільної географії : підручник для вузів / Олег Іванович Шаблій. – Львів: Видавництво Львівського університету ім. І. Франка, 2012.

Хід практично-семінарського заняття:

1. Проаналізуйте історичні аспекти формування території України в різні періоди та заповніть таблицю.

Етап формування (рік)	Процеси та зміни, що відбувались у формування території держави
1917-1918 рр.	
1919 р.	
1922-1939 рр.	
1940 р.	

1945 р.	
1951 р.	
1954 р.	
2014 р.	

2. Визначте позитивні й негативні риси суспільно-географічного положення України. Результати запишіть у таблицю.

Географічне положення	Позитивні риси	Негативні риси
Економіко-географічне положення (ЕГП)		
Політико-географічне положення (ПГП)		
Транспортно-географічне положення (ТГП)		

3. Користуючись атласом України та *додатком 2* нанесіть на контурну карту України: історико-етнографічні землі, головні адміністративно-територіальні одиниці України, географічний центр України та Європи, держави з якими межує Україна.

Практично-семінарське заняття № 2.

**Тема: Природно-ресурсний потенціал України
та його вплив на рівень економічного розвитку держави.**

Оцінювання: максимум 2,5 бали

Мета: охарактеризувати природно-ресурсний потенціал України, пояснити його вплив на економічний розвиток держави.

Основні поняття та терміни: природні умови, природні ресурси, раціональне використання природних ресурсів, природно-ресурсний потенціал, агрокліматичні, водні, мінеральні, земельні, лісові, біологічні та рекреаційні ресурси.

Актуалізація знань:

(Дайте короткі відповіді на запитання)

1. Що таке природні умови та природні ресурси?
2. Якими природними ресурсами Україна забезпечена найбільше?
3. Яка природна зона України найкраще забезпечена мінеральними ресурсами?
4. Назвіть найбільші вугільні басейни України.
5. Назвіть найбільші нафтогазоносні провінції й області України, найбільші родовища нафти та газу.
6. Назвіть найбільші залізрудні басейни України.
7. Назвіть найбільші родовища руд чорних й кольорових металів та нерудної сировини.

Питання для обговорення:

1. Охарактеризувати основні поняття даної теми та навести класифікацію природних ресурсів за різними ознаками та авторами.

2. Особливості водних ресурсів України та їх характеристика. З чим пов'язані основні проблеми водогосподарського комплексу України? Запропонуйте шляхи вирішення проблем ВГК Харківської області, Закарпаття тощо.
3. Які основні показники формують агрокліматичні умови? Який вплив вони здійснюють на розвиток господарства? Основні особливості агрокліматичних ресурсів України.
4. Яка роль земельних ресурсів в економіці України? Дайте суспільно-географічну характеристику земельних ресурсів України.
5. Що таке рекреаційні ресурси? Які види рекреаційних ресурсів на даний час є базою для розвитку рекреаційного комплексу України? Назвіть основні об'єкти, які занесені до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО від України станом на 01.09.2017 р.

Географічний мінімум:

1. Використовуючи додаток 3 та карту атласу «Мінерально-сировинна база» вивчити родовища корисних копалин.

Додаткове завдання

(за бажанням студента, виконання узгоджується з викладачем):

Підготувати реферативне повідомлення на тему:

1. Особливості використання земельних ресурсів у вашій області.
2. У чому ви бачите причини низької ефективності використання земельних ресурсів у сільському господарстві? Як ви вважаєте, чи доцільним буде для України проведення агроекологічної класифікації територій? Які умови для цього необхідні?
3. Особливості рекреаційних ресурсів вашої області. Схарактеризуйте умови використання даних ресурсів, визначить перспективні території.

Рекомендована література:

1. Жупанський Я.І. Економічна і соціальна географія України / Жупанський Я.І. – К., 1998.
2. Заставний Ф.Д. Географія України. / Ф.Д. Заставний. – Л., 1994.
3. Немець Л.М. Економічна і соціальна географія України : навчальний посібник / Л.М. Немець, П.А. Вірченко, Ю.Ю. Сільченко. – Харків: ФОП Грицак С.Ю., 2014.
4. Паламарчук М.М. Економічна і соціальна географія України з основами теорії / Паламарчук М.М., Паламарчук О.М. – К., 1998.
5. Руденко В.П. Довідник з географії ПРП України / В.П. Руденко. – К., 1998
6. Шаблій О.І. Соціально-економічна географія України: Навчальний посібник / О.І. Шаблій. – Львів: Світ, 2000.
7. Шаблій О.І. Основи суспільної географії : підручник для вузів / Олег Іванович Шаблій. – Львів: Видавництво Львівського університету ім. І. Франка, 2012.

Хід практично-семінарського заняття:

1. Заповніть таблицю «Корисні копалини та їх родовища» (перераховані нижче родовища корисних копалин необхідно розмістити у таблиці відповідно до їх видів.) ***Увага! У списку родовищ також наведені зайві об'єкти.***

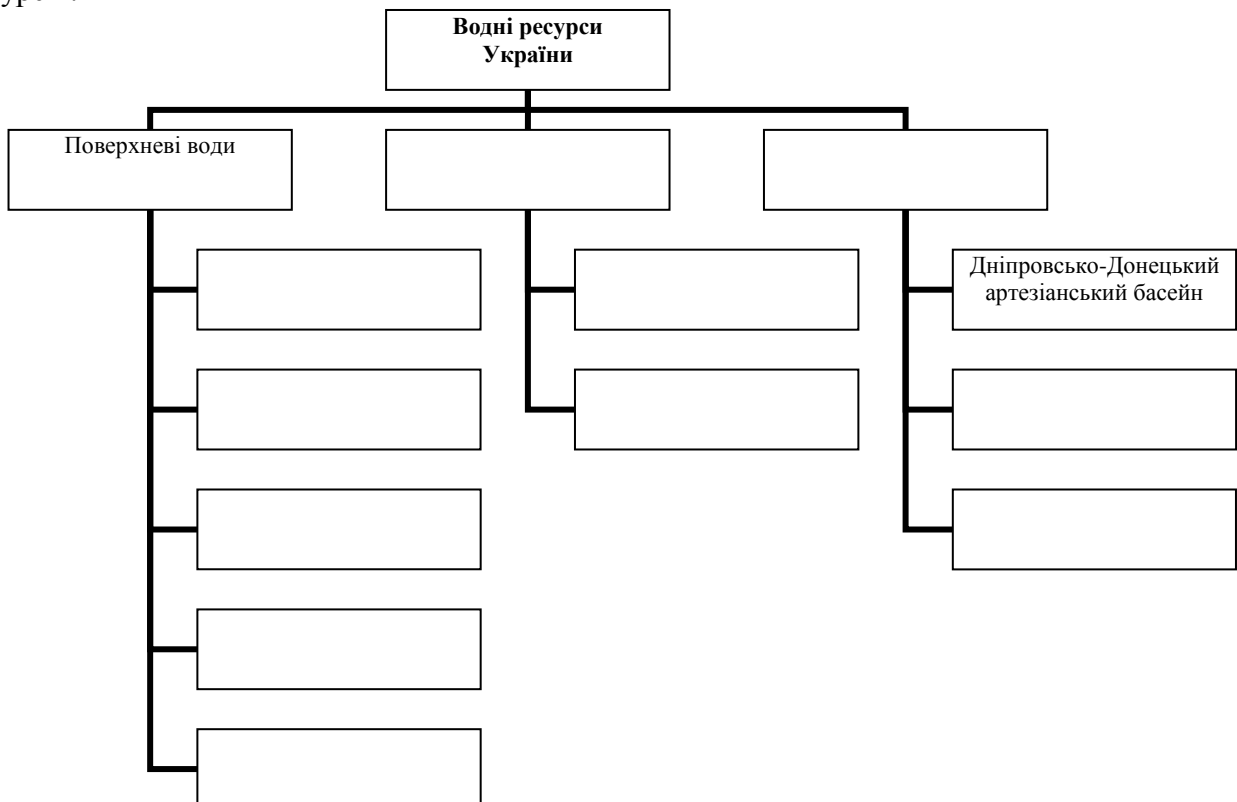
/Жиричі, Девладівське, Іршанське, Стрілкове, Язівське, Бовтиське, Козіївське, Першотравневе, Бандурівське, Берегівське, Клишівське, Мічуринське, Петрівське, Калуж-Голинське, Клесівське, Березівське, Жванське, Роменське, Слоцьке, Майдан-Вільське/

№ п/п	Вид корисної копалини	Родовище
1	Торф	
2	Буре вугілля	
3	Газ	
4	Нафта	
5	Мідні руди	
6	Уранові руди	
7	Сірка	
8	Фосфорити	
9	Бурштин	
10	Термальні води	

2. Висловіть своє бачення такої проблеми як приватизація землі? За допомогою таблиці «Так-Ні» обґрунтуйте її позитивні та негативні наслідки.

Так (позитивні)	Ні (негативні)

3. Заповніть схему: «Водні ресурси України». Наведіть приклади основних видів водних ресурсів.

4. За допомогою атласу заповніть таблицю, вказавши назви природних туристсько-рекреаційних об'єктів окремих областей України привабливих для туристів і рекреантів.

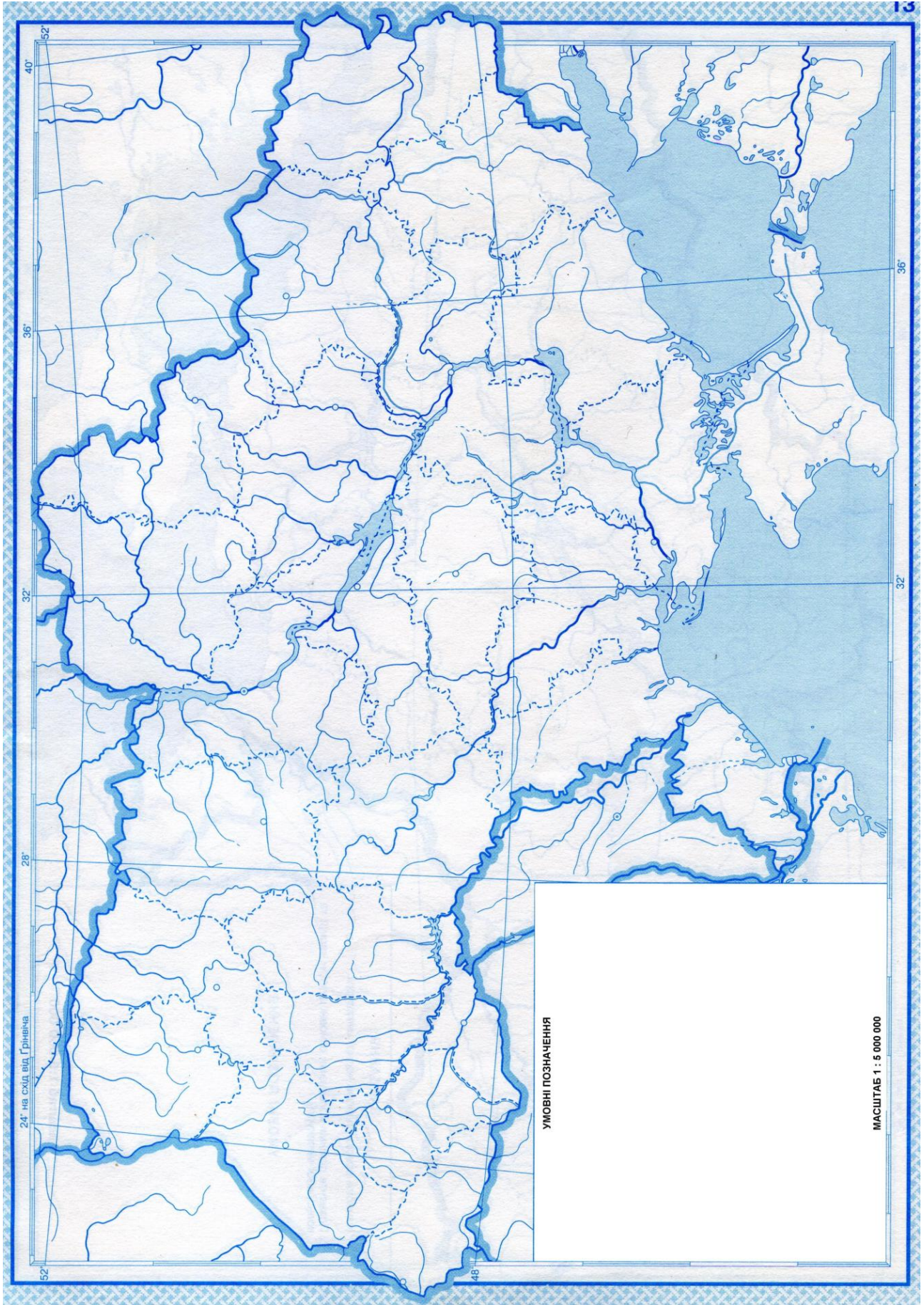
Область України	Назва природного туристсько-рекреаційного об'єкту
Луганська	Заповідник «Провальський степ»
Волинська	
Дніпропетровська	
Житомирська	
Закарпатська	
Запорізька	
Івано-Франківська	
Львівська	
Миколаївська	
Одеська	
Рівненська	
Сумська	
Тернопільська	
Харківська	
Херсонська	
Хмельницька	
Черкаська	
Чернівецька	
Чернігівська	

5. На контурних картах України позначити основні родовища паливних, рудних та нерудних ресурсів, зазначені у таблицях:

Паливні ресурси

<i>Кам'яновугільні басейни</i>	Донецький, Львівсько-Волинський
<i>Басейн та родовища бурого вугілля</i>	Дніпровський: родовища - Макарівське, Козацьке, Морозівське, Бандурівське, Семенівсько-Олександрійське, Синельниківське, Оріхівське
<i>Родовища горючих сланців</i>	Бовтиське
<i>Родовища торфу</i>	Турське, Поліське, Чемерне, Кремінне, Морочне, Озерянське, Бучмани, Ірпінське, Слоцьке, Єзуцьке, Удайське
<i>Родовища нафти</i>	Прилуцьке, Бугруватівське, Козіївське, Долинське, Старосамбірське, Лопушнянське, Субботінське, Східно-Саратське
<i>Родовища природного газу</i>	Семенцівське, Абазівське, Машівське, Кегичівське, Західнохрещищенське, Багатійське, Шебелинське, Клиньсько-Краснознам'янське, Єфремівське, Перещепинське, Старобільське, Вільхівське, Локачинське, Залужанське, Гринівське, Яблунівське, Солотвинське, Стрілкове, Задорненське, Джанкойське, Глібовське, Морське, Голіцинське, Штормове, Одеське
<i>Нафтогазові родовища</i>	Нинівське, Гнидінцівське, Лесяківське, Анастасівське, Рибальське, Качанівське, Яблунівське, Глинсько-Розбишівське, Опішнянське, Дружелюбівське, Бориславське, Битків-Бабчинське

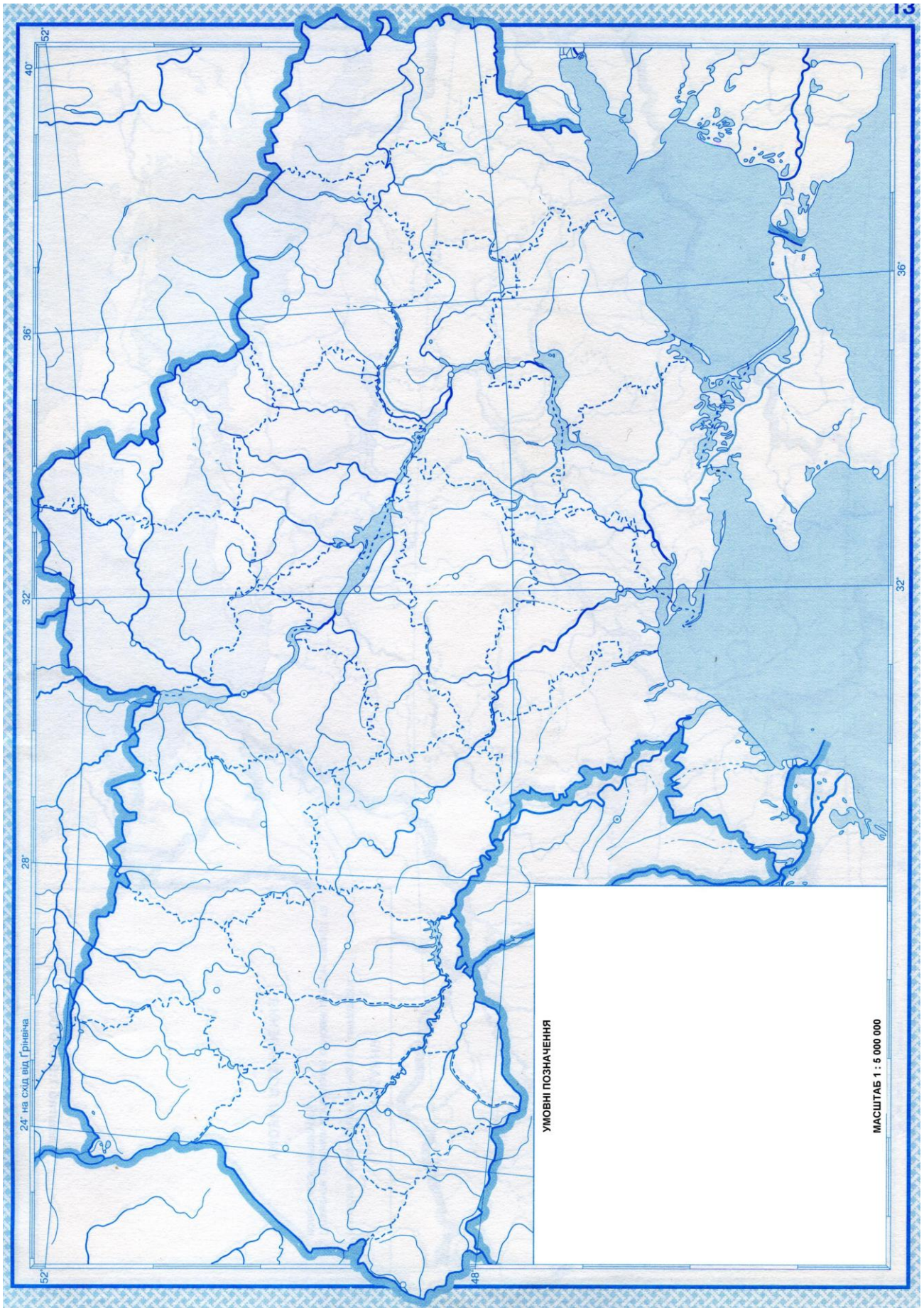

Рудні ресурси

<i>Залізорудні басейни</i>	Криворізький, Керченський
<i>Залізорудні райони</i>	Кременчуцький, Білозерський
<i>Родовища залізних руд</i>	Гуляйпільське, Куксунгурське, Маріупольське
<i>Марганцеворудний басейн</i>	Нікопольський
<i>Родовища марганцевих руд</i>	Нікопольське, Марганецьке, Орджонікідзівське, Зеленодольське, Великотокмацьке, Бурштинське
<i>Родовища хромових руд</i>	Капітанівське
<i>Родовища титанових руд</i>	Стремигородське, Іршанське, Малишівське, Самотканське
<i>Родовища нікелевих та кобальтових руд</i>	Капітанівське, Західнолиповенківське, Деренюське, Девладівське, Сухохутірське
<i>Родовища алюмінієвих руд</i>	Високопільське, Берегівське, Біганське, Смілянське, Калініно-Шевченківське
<i>Родовища свинцевих та цинкових руд</i>	Біляївське, Біганське, Берегівське, Мужіївське
<i>Родовища мідних руд</i>	Рафалівське, Жиричі
<i>Родовища поліметалевих руд</i>	Мужіївське, Берегівське
<i>Родовища ртутних руд</i>	Буркутсько-Шаянське, Марантош, Вишківське, Микитівське
<i>Родовища золота</i>	Мужіївське, Сауляк, Майське, Клинцівське, Юр'ївське, Сергіївське, Балка Широка, Бобриківське
<i>Родовища уранових руд</i>	Мічурінське, Новокостянтинівське, Ватутінське, Жовтоводське
<i>Родовище літію</i>	Полохівське
<i>Родовище стронцію</i>	Новополтавське

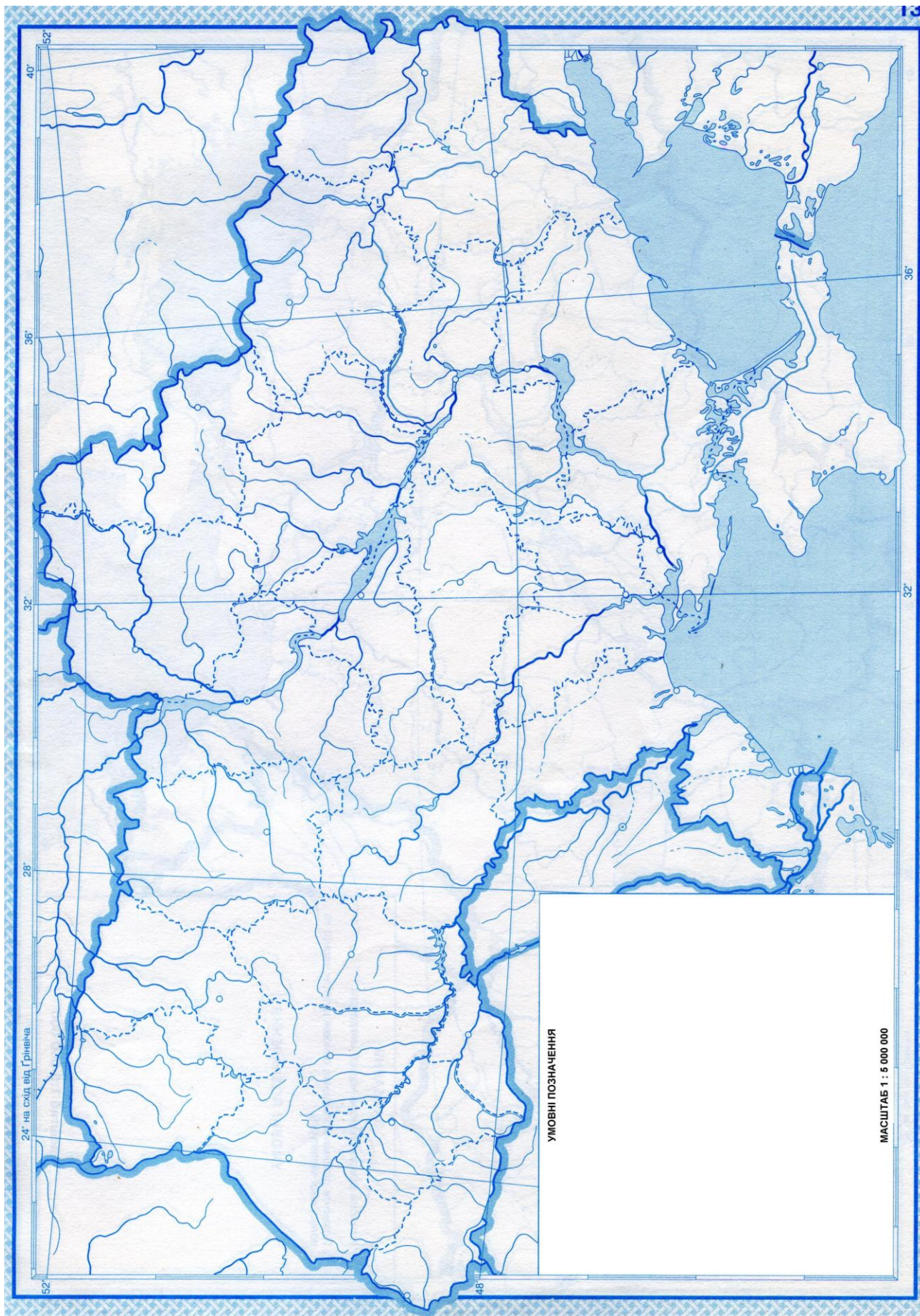

Нерудні ресурси

<i>Родовища графіту</i>	Заваллівське, Петрівське, Троїцьке
<i>Родовище цеоліту</i>	Сокирницьке
<i>Родовище озокериту</i>	Бориславське
<i>Родовища апатитів</i>	Новополтавське, Стремигородське
<i>Родовища фосфоритів</i>	Ізюмське, Кролевецьке, Жванське, Осиківське
<i>Родовища сірки</i>	Роздільське, Яворівське, Язівське, Немирівське
<i>Родовища калійної солі</i>	Стебницьке, Калуш-Голинське
<i>Родовища кам'яної солі</i>	Сло'вянське, Артемівське, Роменське, Солотвинське, Північносиваське
<i>Родовища флюсових вапняків</i>	Каракубське, Оленівське, Кадиківське, Новотроїцьке, Псилераське, Краснопартизанське
<i>Родовища формувальних пісків</i>	Вишнівське, Пологівське, Оріхівське
<i>Родовище кварциту</i>	Овруцьке
<i>Родовища вогнетривких глин</i>	П'ятихатське, Веселіївське, Новорайське, Часовоярське
<i>Родовища кварцових пісків</i>	Великогірське, Папірнянське, Новоселівське, Гусарівське, Авдіївське
<i>Родовища каоліну</i>	Майдан-Вільське, Дубровське, Глухівське, Турбівське, Просянівське
<i>Родовища вапняку</i>	Добрянське, Дубовецьке, Гуменецьке, Сокирянське, Главанське, Новогригорівське
<i>Родовища крейди</i>	Новгород-Сіверське, Шебелинське, Краматорське, Здолбунівське
<i>Родовища глини</i>	Розвадівське, Гуменецьке, Новгород-Сіверське, Шебелинське, Краматорське, Жовтокам'янське, Григорівське, Шкодовогірське
<i>Родовища граніту, габро, лабродориту</i>	Клесівське, Ясногірське, Головинське, Сліпчицьке, Жежелівське, Тиврівське, Богуславське, Новоданилівське, Кудашівське
<i>Родовища мармуру</i>	Білгород-Дністровське, Великокаменецьке, Требушанське
<i>Родовища бурштину</i>	Клесівське, Вільне
<i>Родовище родоніту</i>	Прелучне
<i>Родовище мармурового оніксу</i>	Калюсик
<i>Родовище топазу, берилу, кварцу</i>	Волинське
<i>Родовища мінеральних вод</i>	Моршинське, Трускавецьке, Полянське, Синяцьке, Шаянське, Збручанське, Хмільницьке, Лазурне, Білоцерківське, Миронівське, Миргородське, Березівське, Кирилівське, Слов'янське, Куяльницьке, Новопсковське, Очаківське, Євпаторійське, Феодосійське
<i>Родовища термальних вод</i>	Сакське, Берегівське, Косино, Велятино
<i>Родовища лікувальних грязей</i>	Євпаторійське, Сакське, Куяльник

Практично-семінарське заняття № 3.

Тема: Етно-демографічні процеси в Україні. Система розселення населення та міграційні процеси.

Оцінювання: максимум 2,5 бали

Мета: проаналізувати вплив сучасної демографічної ситуації в Україні на рівень її економічного розвитку, виявити особливості розміщення населення та трудових ресурсів, проаналізувати статеву-вікову та національну структуру населення, охарактеризувати рівень урбанізації та функціональні типи поселень.

Основні поняття: густота населення, природний приріст, статеву-вікова структура населення, система розселення, урбанізація, еміграція, імміграція, діаспора, трудові ресурси, міська агломерація.

Актуалізація знань:

(Дайте короткі відповіді на запитання)

1. Яка чисельність населення України була станом на 01.01.2018 року?
2. Яке місце за кількістю населення в Європі та в світі посідала Україна станом на 01.01.2018 року?
3. Назвіть головні причини депопуляції населення в Україні.
4. Яка середня густота населення України (в порівнянні з іншими країнами світу)?
5. Назвіть області України з найбільшою та найменшою густиною населення?
6. До якої мовної групи і мовної сім'ї належать українці?
7. Які причини впливають на розселення населення?
8. Назвіть міста-мільйонери України.
9. Які функції виконують міста та села?

Питання для обговорення:

1. Схарактеризувати сучасну геодемографічну ситуацію в Україні (кількість населення та процеси його відтворення, статеву-вікову структуру населення, міграційні процеси та їх причини, процеси урбанізації). Обґрунтувати динаміку структурних змін населення України.
2. Проаналізувати густоту населення України. Визначити та пояснити її основні риси, причини, територіальні відмінності.
3. Пояснити особливості розселення населення України. Схарактеризувати функціональні типи міст та види міських агломерацій.
4. Пояснити регіональні особливості розміщення і використання трудових ресурсів України та визначити регіональні проблеми, пов'язані з працевлаштуванням.
5. Етнолінгвістичний склад населення України. Найбільші діаспори України та їх вплив на соціальні процеси в Україні.

Географічний мінімум:

1. Використовуючи карти атласу, вивчити міста України, зазначені у додатку 4 та позначити їх на контурній карті.

Додаткове завдання

(за бажанням студента, виконання узгоджується з викладачем):

Підготувати реферативне повідомлення на тему:

1. Згідно з офіційними даними, Україна вступила у смугу демографічної кризи. Запропонуйте свій варіант подолання кризи.
2. Сучасні міграційні процеси. Нові хвилі міграції.
3. Унікальні міста України.

Рекомендована література:

1. Джаман В.О. Регіональні системи розселення: демографічний аналіз / В.О. Джаман. – Чернівці: Рута, 2003.
2. Доценко А.І. Регіональне розселення в Україні: стан та прогноз / Доценко А.І., Зінич В.Т. та ін. – К., 2007.
3. Заставецька О.В. Географія населення України / О.В. Заставецька, Б.І. Заставецький, Д.В. Ткач. – Тернопіль: ТДПУ, 2003.
4. Немець Л.М. Економічна і соціальна географія України : навчальний посібник / Л.М. Немець, П.А. Вірченко, Ю.Ю. Сільченко. – Харків: ФОП Грицак С.Ю., 2014.
5. Немець Л.М. Економічна і соціальна географія України : українсько-російський словник термінів та понять / Упоряд. Людмила Миколаївна Немець, Юлія Юріївна Заволока ; Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна. Геолого-географічний факультет. – Харків : Видавництво ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2011. – 81 с.
6. Стешенко В. Демографічні перспективи України до 2026 року / НАН України; Інститут економіки / Стешенко В., Рудницький О., Хомра О., Стефановський А. – К., 1999.
7. Хомра О.У. Трудова міграція громадян України. Біла книга / Хомра О.У., Ожеван М.А., Петрова Т.П., Нагорний В.І., Примак О.Г. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2006.
8. Шаблій О.І. Соціально-економічна географія України: Навчальний посібник / О.І. Шаблій. – Львів: Світ, 2000.
9. Шаблій О.І. Основи суспільної географії : підручник для вузів / Олег Іванович Шаблій. – Львів: Видавництво Львівського університету ім. І. Франка, 2012.

Хід практично-семінарського заняття:

1. Назвати чинники, які впливають на зміни народонаселення України.

Біологічні	
Етнографічні	
Соціально-економічні	
Медико-екологічні	
Психологічні	

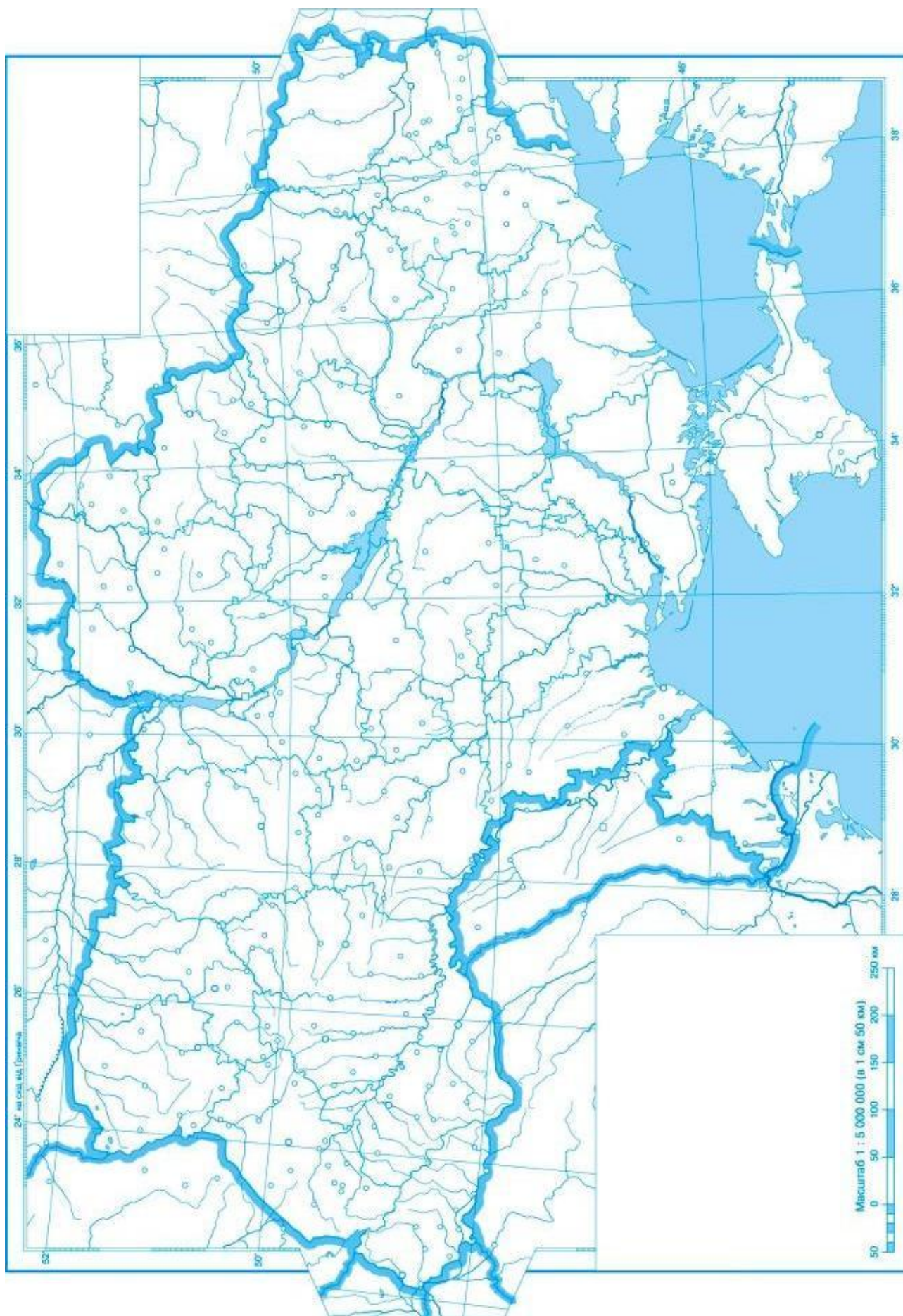
2. Заповніть таблицю міста України. (У додатку 4 наведено міста обласного значення та перейменовані міста України □)

Місто	Адмін. область	Чисельність населення	Місто	Адмін. область	Чисельність населення
<i>Київ</i>	<i>м. Київ</i>	<i>2,8 млн.</i>	Умань		
<i>Харків</i>	<i>Харківська</i>	<i>1,4 млн.</i>	Мукачеве		
<i>Одеса</i>	<i>Одеська</i>	<i>1,01 млн.</i>	Олександрія		
Дніпро □			Хрустальний □		
Донецьк			Єнакієве		
Запоріжжя			Шостка		
Львів			Бердичів		
Кривий Ріг			Ялта		
Миколаїв			Бахмут □		
Маріуполь			Кадіївка □		
Луганськ			Дрогобич		
Вінниця			Костянтинівка		
Макіївка			Ніжин		
Севастополь			Ізмаїл		
Сімферополь			Новомосковськ		
Херсон			Феодосія		
Полтава			Ковель		
Чернігів			Сміла		
Черкаси			Червоноград		
Житомир			Калуш		
Суми			Первомайськ		
Хмельницький			Коростень		
Чернівці			Довжанськ □		
Горлівка			Покровськ □		
Рівне			Коломия		
Кам'янське □			Бориспіль		
Кропивницький □			Рубіжне		
Івано-Франківськ			Чорноморськ □		
Кременчук			Стрий		
Тернопіль			Дружківка		
Луцьк			Харцизьк		
Біла Церква			Прилуки		
Краматорськ			Лозова		
Мелітополь			Чистякове □		
Керч			Новоград-Волинський		
Нікополь			Енергодар		
Слов'янськ			Антрацит		
Ужгород			Нововолинськ		
Бердянськ			Горішні Плавні □		
Алчевськ			Ізюм		
Павлоград			Шахтарськ		
Сєверодонецьк			Білгород-Дністровський		
Євпаторія			Мирноград □		
Лисичанськ			Охтирка		
Кам'янець-Подільський			Марганець		
Бровари			Фастів		
Конотоп			Сніжне		

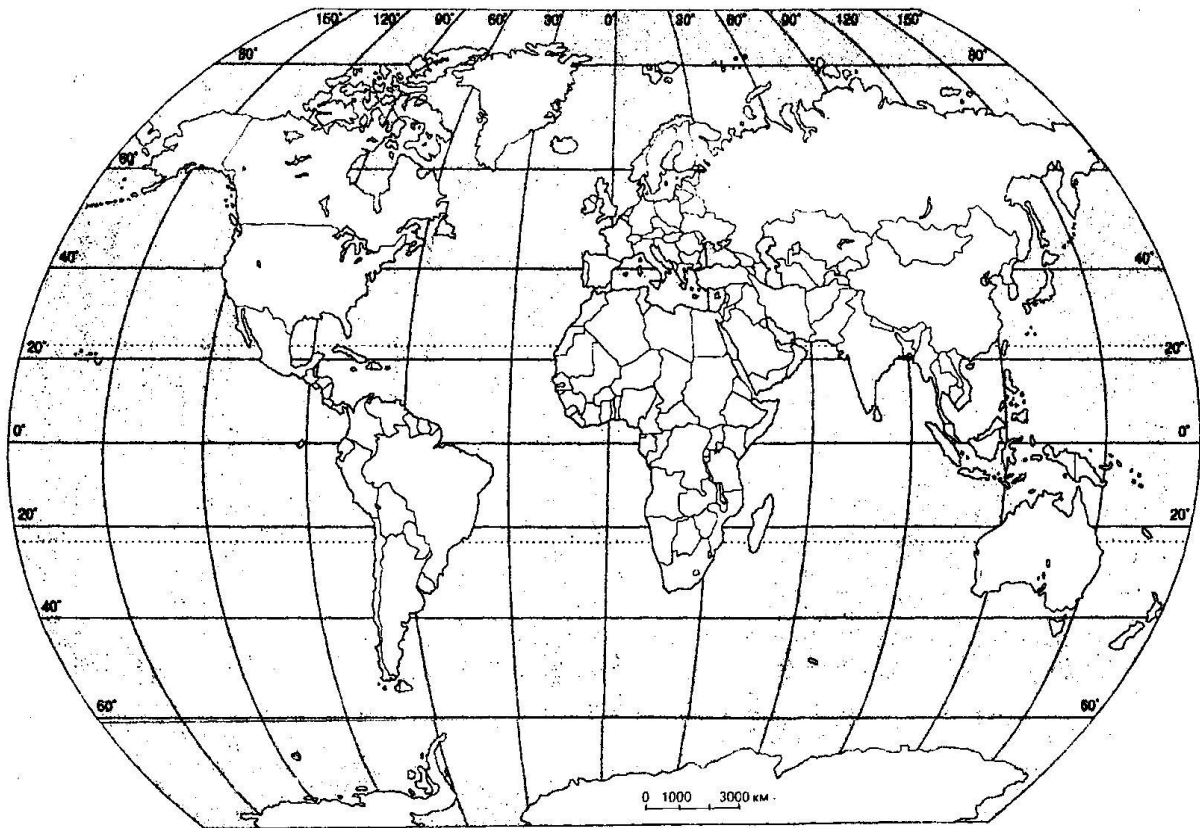

Нова Каховка			Першотравенськ		
Лубни			Сарни		
Ровеньки			Хуст		
Жовті Води			Золотоноша		
Брянка			Алушта		
Світловодськ			Хмільник		
Ірпінь			Голубівка □		
Сорокине □			Хрестівка □		
Шепетівка			Малин		
Ромни			Вишгород		
Вараш □			Бахчисарай		
Покров □			Гайсин		
Миргород			Коростишів		
Подільськ □			Лебедин		
Южноукраїнськ			Перевальськ		
Володимир- Волинський			Переяслав- Хмельницький		
Первомайськ			Виноградів		
Дубно			Дебальцеве		
Вишневе			Канів		
Каховка			Олешки □		
Васильків			Славутич		
Нетішин			Здолбунів		
Вознесенськ			Берегове		
Славута			Гадяч		
Ясинувата			Козятин		
Джанкой			Золочів		
Боярка			Селидове		
Жмеринка			Броди		
Старокостянтинів			Вільногірськ		
Авдіївка			Знам'янка		
Самбір			Докучаєвськ		
Борислав			Кролевець		
Торецьк □			Саки		
Глухів			Волноваха		
Обухів			Молодогвардійськ		
Токмак			Ладижин		
Чугуїв			Лиман		
Могилів- Подільський			Мерефа		
Южне			Армянськ		
Костопіль			Надвірна		
Синельникове			Люботин		
Первомайський			Попасна		
Добропілля			Полонне		
Новояворівськ			Кременець		
Буча			Сокаль		
Красноперекоп- ськ (Яни Капу)			Красноград		
Чортків			Тростянець		
Балаклія			Стебник		
Трускавець			Долина		
Куп'янськ			Кілія		
Новий Розділ			Яготин		
Тернівка			Кремінна		

3. На контурній карті позначте міста України, зазначені у таблиці.

4. На контурній карті позначте країни, в яких мешкають найбільші діаспори українців та сучасні напрями зовнішньої міграції українського населення.

5. Визначити, які області України, на вашу думку, є найбільш привабливими для мігрантів. Поставте оцінку в балах (від 1 до 5 балів, де 5 – досить привабливий, 1 – не привабливий)

Область, регіон	Сальдо міграції +/-	Причини міграцій		
		Економічні	Екологічні	Релігійні
Вінницька область				
Закарпатська область				
Запорізька область				
Київська область				
Львівська область				
Одеська область				
Полтавська область				
Тернопільська область				
Харківська область				
Черкаська область				

6. Використовуючи статистичні дані, літературні та картографічні джерела інформації, на картосхемі позначити відповідним кольором (штрихуванням) райони України з найбільшою концентрацією представників поширених тут національностей: росіян, євреїв, білорусів, молдован, поляків, угорців, румунів, греків, гагаузів, кримських татар тощо.

Практично-семінарське заняття № 4.
Тема: Загальна характеристика господарства України.
Територіальна та галузева структура ПЕК України.

Оцінювання: максимум 2,5 бали

Мета: визначити особливості територіальної та галузевої структури господарства, закріпити знання про основні родовища паливних ресурсів, проаналізувати розміщення основних центри розвитку паливної промисловості, виявити особливості і проблеми розвитку паливно-енергетичного комплексу України та визначити територіальні зміни у виробництві та використанні паливно-енергетичних ресурсів.

Основні поняття: територіальна організація суспільства, територіальна організація виробництва, концентрація, спеціалізація, кооперування, комбінування, паливно-енергетичний комплекс, промисловість, електроенергетика, міжгалузевий комплекс, територіальна структура господарства.

Актуалізація знань

(Дайте короткі відповіді на запитання)

1. Дайте визначення понять «територіальна організація суспільства», «територіальна організація виробництва».
2. Назвіть принципи, фактори та критерії розміщення виробництва.
3. Поясніть сутність основних форм організації виробництва: концентрації, спеціалізації, кооперування, комбінування.
4. Типи економічних систем.
5. Що включає в себе інфраструктура? Назвіть її види.

6. Що таке підприємство?
7. Дайте визначення поняття «паливно-енергетичний баланс».
8. Назвіть основні родовища паливних корисних копалин.
9. Які енергетичні ресурси України обмежені?
10. Що таке ЛЕП, ТЕЦ, ДРЕС, ГАЕС?
11. Що таке енергосистема?

Питання для обговорення:

1. Аналіз галузевої структури економіки України. Пояснити особливості співвідношення основних секторів виробництва. Основні міжгалузеві комплекси України.
2. Оцінка функціонально-територіальної структури господарства України: райони, зони, вузли, куші.
3. Проаналізувати за планом характеристики (додаток 5) наступні галузі промисловості:
 А) Паливна промисловість: вугільна промисловість, нафтова промисловість, газова промисловість, сланцева промисловість, торфова промисловість
 Б) Електроенергетична промисловість
4. Розкрити суть енергетичної проблеми України, яка особливо загострилась в середині 2014 р. Запропонуйте можливі шляхи її вирішення.

Додаткове завдання

(за бажанням студента, виконання узгоджується з викладачем):

Підготувати реферативне повідомлення на тему:

1. Перспективи розвитку уранової промисловості в Україні.
2. Особливості експлуатації родовищ вуглеводнів на шельфі Чорного та Азовського морів.

Рекомендована література:

1. Голиков А.П. Вступ до економічної і соціальної географії: підручник / Голиков А.П., Олійник Я.Б., Степаненко А.В. – К.: Либідь, 1996.
2. Іщук С.І. Територіально-виробничі комплекси і економічне районування (методологія, теорія) / С.І. Іщук. – К.: Україно-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1996.
3. Економіка України // Політико-економічний журнал. – Режим доступу: <http://www.economukraine.com.ua/>
4. Коршун І.М. Розміщення продуктивних сил України / Коршун І.М. та ін. – К., 1997.
5. Стеченко Д.М. Управління регіональним розвитком: Навч. посіб. / Д.М. Стеченко. – К.: Вища школа, 2000.
6. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>
7. Немець Л.М. Економічна і соціальна географія України : навчальний посібник / Л.М. Немець, П.А. Вірченко, Ю.Ю. Сільченко. – Харків: ФОП Грицак С.Ю., 2014.
8. Немець Л.М. Економічна і соціальна географія України. Навчально-методичний комплекс / Немець Л.М., Заволока Ю.Ю. – Харків, 2009.
9. Паламарчук М.М. Економічна і соціальна географія України з основами теорії / Паламарчук М.М., Паламарчук О.М. – К., 1998.
10. Україна-2014: соціально-економічна криза та пошук шляхів реформування. – Режим доступу: http://razumkov.org.ua/upload/2014_Ekonomika_101114_NNN.pdf
11. Україна в міжнародних індексах – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
12. Шаблій О.І. Основи суспільної географії : підручник для вузів / Олег Іванович Шаблій. – Львів: Видавництво Львівського університету ім. І. Франка, 2012.

Хід практично-семінарського заняття:

1. Побудуйте схему галузевої структури промисловості України.

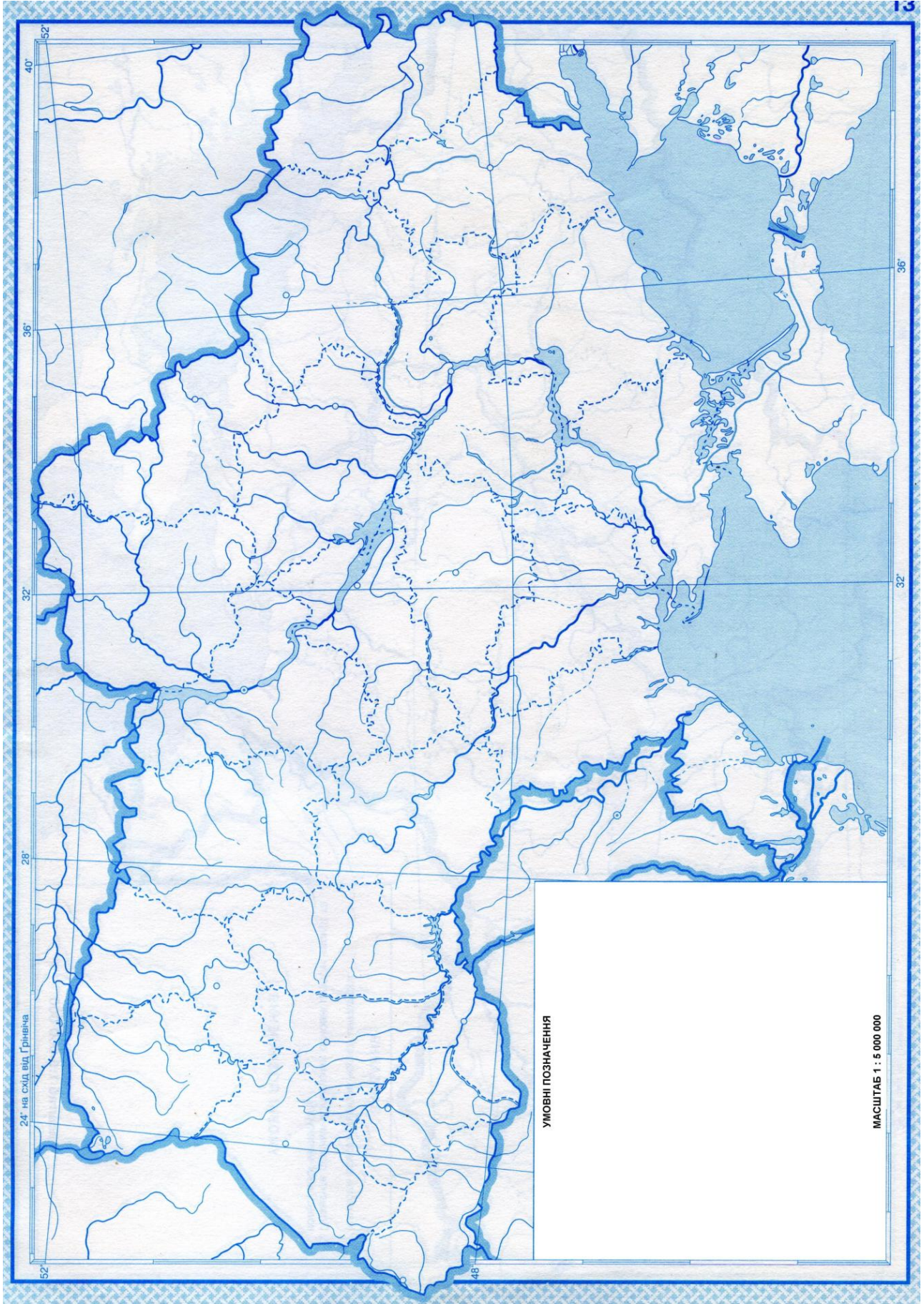
2. Заповніть таблицю «Характеристика паливної промисловості України».

<i>Галузь паливної промисловості</i>	<i>Сировина база галузі</i>	<i>Центри галузі</i>	<i>Область/області/ у якій розміщені центри</i>
Кам'яновугільна промисловість			
Буровугільна промисловість			

Нафтова промисловість			
Газова промисловість			
Сланцева промисловість			
Уранова промисловість			

3. Позначте основні центри паливної промисловості на контурній карті.

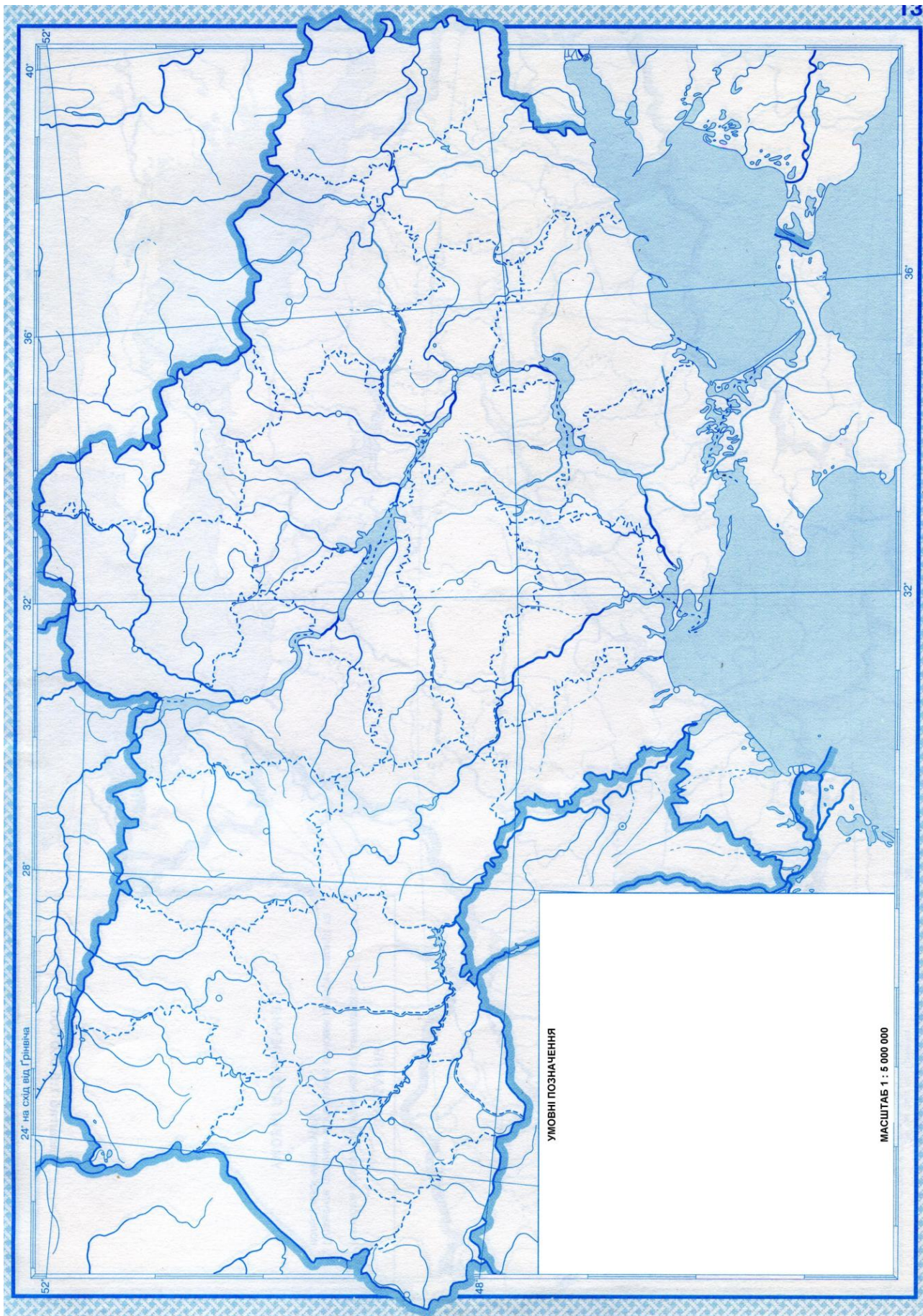

4. Користуючись картами атласу та матеріалами додатку 7, заповніть таблицю «Електроенергетика України» та позначте основні електростанції України на контурній карті.

<i>Галузь електроенергетики</i>	<i>Назва електростанції</i>	<i>Потужність електростанції</i>	<i>Місце розташування</i>
Ядерна (атомна) енергетика			
	Чорнобильська	4000 MWt	м. Прип'ять (Київ. обл.)
Теплова енергетика	Бурштинська		
	Вуглегірська		
	Добротвірська		
	Запорізька		
	Зуївська		
	Зміївська		
	Курахівська		
	Криворізька		
	Ладизинська		
	Луганська		
	Придніпровська		
	Слов'янська		
	Старобешівська		
	Трипільська		
	Штерівська		
Гідроенергетика	Київська		
	Канівська		
	Кременчуцька		
	Дніпродзержинська		
	Дніпровська		
	Каховська		
	Дністровська		
	Ташликська		
	Олександрівська		
	Теребле-Ріцька		
	Шишацька		
Нетрадиційна енергетика	Дунайська		
	Ірлявська		
	Самбірська		
	Ботієвська		
	Очаківська		
	Східницька		

Практично-семінарське заняття № 5.
Тема: Металургійний комплекс України: особливості територіальної та галузевої структури.

Оцінювання: максимум 2,5 бали

Мета: закріпити знання про основні родовища та сировинну базу металургійного комплексу, виявити передумови розвитку та особливості територіальної та галузевої структури металургійного комплексу України, обґрунтувати його значення для розвитку економіки.

Основні поняття: металургійний комплекс, чорна металургія, кольорова металургія, залізорудне виробництво, коксохімічна промисловість, доменне виробництво, електрометалургія, феросплавна промисловість, вторинна металургія.

Актуалізація знань

(Дайте короткі відповіді на запитання)

1. Які метали виробляє чорна і кольорова металургія?
2. Назвіть способи отримання чавуну, сталі, прокату.
3. Яку продукцію виробляє чорна і кольорова металургія?
4. Яка форма організації виробництва найбільш розповсюджена у металургійному комплексі?
5. В яких секторах економіки використовують продукцію чорної і кольорової металургії?
6. Назвіть найбільші підприємства металургійного комплексу України (назва підприємства, місто).
7. Що таке феросплави?
8. Назвіть чинники, які сприяють розвитку металургійного комплексу в Україні.

Питання для обговорення:

1. Проаналізувати за планом характеристики (додаток 5, додаток 8) галузі металургії:
  - 1.1. Чорна металургія;
  - 1.2. Кольорова металургія.
2. Проаналізувати особливості територіальної структури та розвитку Придніпровського, Приазовського, Донецького металургійних районів України, визначити основні проблеми їх функціонування.

Додаткове завдання

(за бажанням студента, виконання узгоджується з викладачем):

Підготувати реферативне повідомлення на тему:

1. Позитивні та негативні аспекти приватизації підприємств металургійного комплексу України.
2. Експортно-імпортна політика держави в металургійній галузі.

Рекомендована література:

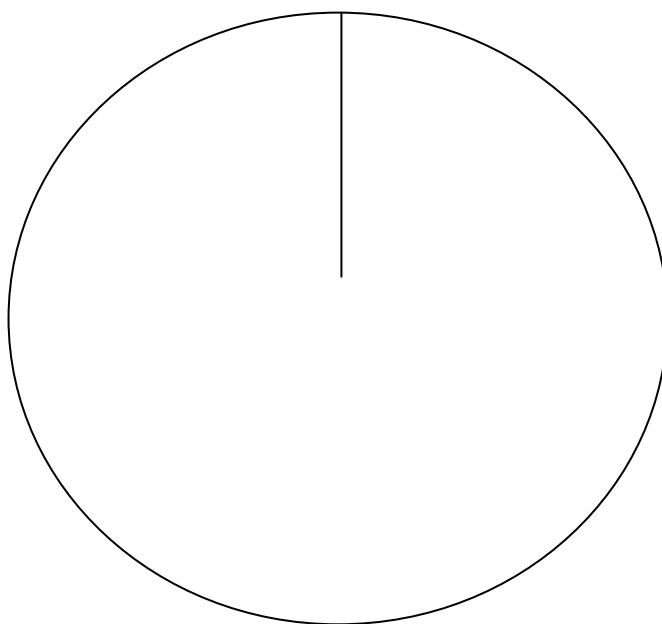
1. Голиков А.П. Вступ до економічної і соціальної географії: підручник / Голиков А.П., Олійник Я.Б., Степаненко А.В. – К.: Либідь, 1996.
2. Жупанський Я. І. Економічна і соціальна географія України / Жупанський Я.І. – К., 1998.
3. Заблоцький Б.Ф. Економіка України: національна економіка України / Б.Ф. Заблоцький. – Львів, 1997.
4. Заставний Ф.Д. Проблеми депресивності в Україні (соціально-економічної, екологічної, демографічної) / Ф.Д. Заставний. – Л. : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006.

5. Нємець Л.М. Економічна і соціальна географія України : навчальний посібник / Л.М. Нємець, П.А. Вірченко, Ю.Ю. Сільченко. – Харків: ФОП Грицак С.Ю., 2014.
6. Паламарчук М.М. Економічна і соціальна географія України з основами теорії / Паламарчук М.М., Паламарчук О.М. – К., 1998.
7. Шаблій О.І. Соціально-економічна географія України: Навчальний посібник / О.І. Шаблій. – Львів: Світ, 2000.
8. Шаблій О.І. Основи суспільної географії : підручник для вузів / Олег Іванович Шаблій. – Львів: Видавництво Львівського університету ім. І. Франка, 2012.

Хід практично-семінарського заняття:

1. За даними поданими в таблиці «Металургійне виробництво в Україні за 2016 р.» побудуйте секторну діаграму та зробіть висновки, щодо розвитку різних галузей чорної металургії.

<i>Металургійне виробництво</i>	<i>Чавун</i>	<i>Феросплави</i>	<i>Сталь</i>	<i>Напівфабрикати</i>	<i>Прокат чорних металів</i>	<i>Труби</i>
У млн.т.	21,8	0,8	22,9	15,1	20,0	0,8
У відсотках						
У градусах на діаграмі						

---

2. Скласти схему взаємозв'язків галузей металургійного комплексу з іншими галузями промисловості. Позначити напрями обміну продукцією. Над стрілками підписати обмін якою продукцією відбувається.

3. Заповнити таблицю, визначити бальним способом вплив фактора (3 – вирішальний вплив; 2 – суттєвий вплив; 1 – слабкий вплив; 0 – відсутній вплив) та зробити висновки стосовно принципів розміщення підприємств чорної металургії.

Фактори розміщення підприємств чорної металургії

Види металургійного виробництва	Фактори розміщення			
	Сировинний	Трудовий	Паливно-енергетичний	Споживчий
Залізорудне виробництво				
Коксохімічна промисловість				
Доменне виробництво				
Електрометалургія				
Феросплавна промисловість				
Вторинна металургія				

4. Розв'язати задачі:

А) Для виплавки 1 т. Al на металургійному комбінаті витрачається 2 т. глинозему, а для виплавки 1 т. глинозему – 5 т. нефелінів або 3 т. бокситів. Скільки потрібно витратити для виплавки 50 т. алюмінію бокситів і нефелінів?

Б) Підрахуйте річну та добову необхідність в потягах та вагонах металургійного комбінату, якщо для виробництва 1 тони сталі необхідно: 1,5 т. залізної руди, 350 кг. металобрухту, 2 т. коксівного вугілля, 0,5 т. флюсових вапняків, 0,1 т. марганцевої руди, 40 тон води. Річна потужність комбінату – 6 млн. тон. У вагоні – 50 тон, у потязі 40 вагонів.

5. Заповніть таблицю «Територіальна організація металургійного комплексу України» та позначте їх на контурній карті

Практично-семінарське заняття № 6.

Тема: Географія галузей машинобудівного комплексу України (МБК).

Оцінювання: максимум 2,5 бали

Мета: проаналізувати особливості галузевої і територіальної структури машинобудівного комплексу України, визначити його роль в економіці України, виявити передумови щодо зміни галузевої структури машинобудування.

Основні поняття: машинобудівний комплекс, важке, загальне, середнє машинобудування.

Актуалізація знань

(Дайте короткі відповіді на запитання)

1. Яке місце в економіці України посідає МБК?
2. Який відсоток ВВП складає продукція машинобудування?
3. Яка форма організації виробництва найбільше поширена у МБК?
4. Назвіть найбільші підприємства МБК України (назва підприємства, місто).

5. Яка продукція машинобудування експортується з України та імпортується в нашу країну? Назвіть з яких країн.
6. Назвіть які спеціальності мають працівники галузей МБК.

Питання для обговорення:

1. Проаналізувати МБК за планом характеристики (додаток 5, пункт 3 розглянути детально за галузями).
2. Розкрити техніко-економічні особливості МБК. Пояснити взаємозв'язок з іншими галузями промисловості. Визначити основні функції МБК.
3. Чи є в Україні умови для розвитку сучасних галузей МБК? Обґрунтувати процеси, що сприяють та гальмують їх розвиток.

Додаткове завдання

(за бажанням студента, виконання узгоджується з викладачем):

Підготувати реферативне повідомлення на тему:

1. Ракето-космічний комплекс України.
2. Сучасний розвиток автомобілебудування в Україні.
3. Історія розвитку машинобудування в Україні.

Рекомендована література:

1. Голиков А.П. Вступ до економічної і соціальної географії: підручник / Голиков А.П., Олійник Я.Б., Степаненко А.В. – К.: Либідь, 1996.
2. Заблоцький Б.Ф. Економіка України: національна економіка України / Б.Ф. Заблоцький. – Львів, 1997.
3. Заставний Ф.Д. Географія України. / Ф.Д. Заставний. – Л., 1994.
4. Заставний Ф.Д. Проблеми депресивності в Україні (соціально-економічної, екологічної, демографічної) / Ф.Д. Заставний. – Л.: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006.
5. Немець Л.М. Економічна і соціальна географія України : навчальний посібник / Л.М. Немець, П.А. Вірченко, Ю.Ю. Сільченко. – Харків: ФОП Грицак С.Ю., 2014.
6. Немець Л.М. Економічна і соціальна географія України. Навчально-методичний комплекс / Немець Л.М., Заволока Ю.Ю. – Харків, 2009.
7. Паламарчук М.М. Економічна і соціальна географія України з основами теорії / Паламарчук М.М., Паламарчук О.М. – К., 1998.
8. Шаблій О.І. Основи суспільної географії : підручник для вузів / Олег Іванович Шаблій. – Львів: Видавництво Львівського університету ім. І. Франка, 2012.

Хід практично-семінарського заняття:

1. Намалюйте схему галузевої структури машинобудування України.

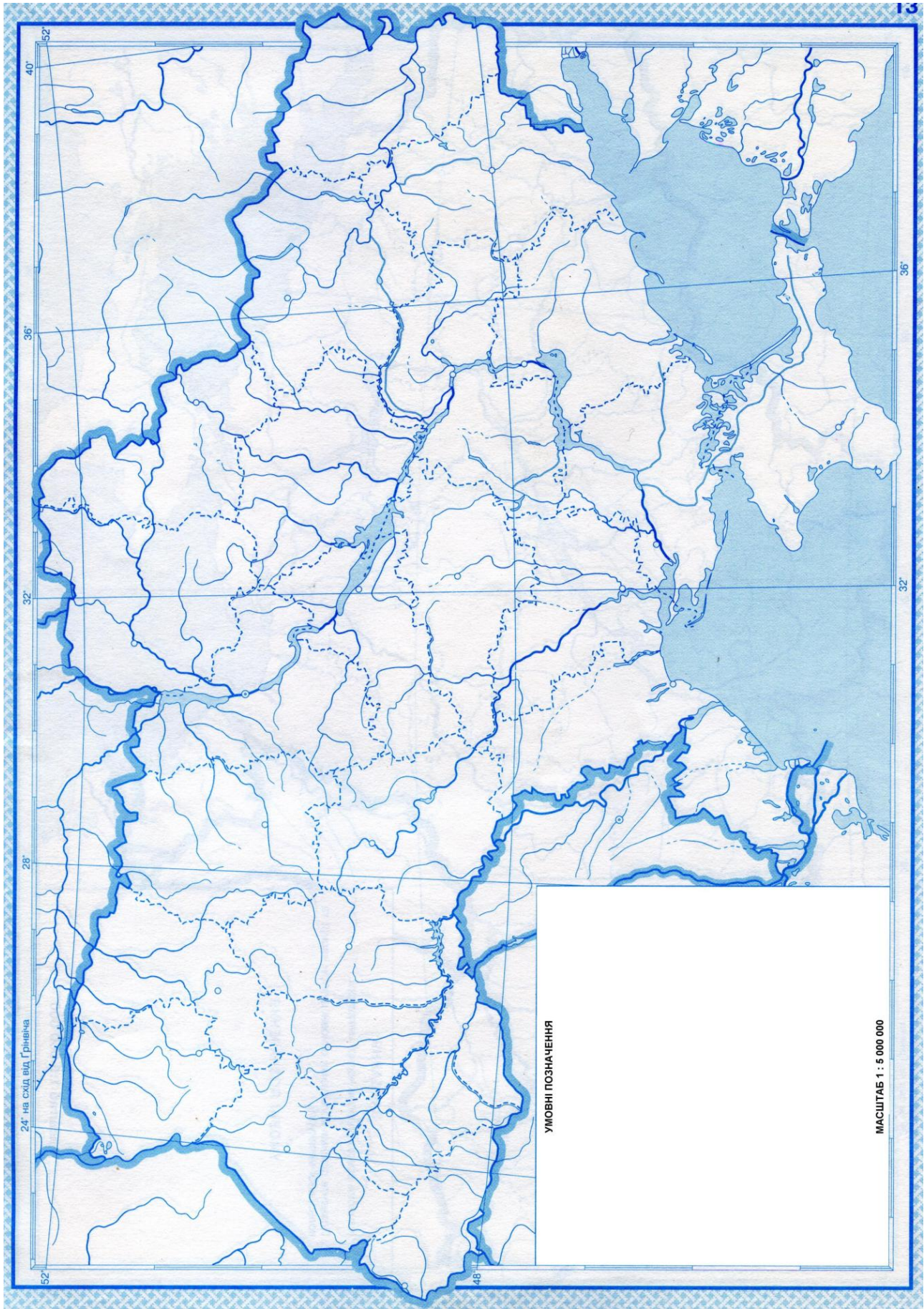

2. Заповнити таблицю «Машинобудування України».

Галузь машинобудування	Підгалузь машинобудування	Центри галузі/підгалузі	Адміністративна одиниця
Важке	Гірничошахтне		
	Металургійне		
	Енергетичне		
	Устаткування для хімічної та нафтохімічної промисловості		
Транспортне	Залізничне		
	Автомобілебудування		
	Літакобудування		
	Аерокосмічна пром.		
	Суднобудування		
	Судноремонт		

Сільсько-господарське	Виробництво зернозбиральних комбайнів		
	Виробництво бурякозбиральних комбайнів		
	Виробництво сівалок		
	Виробництво жниварок		
	Виробництво машин з обробки ґрунту		
	Виробництво хімсільгоспмашин		
	Тракторобудування		
	Обладнання для кормовиробництва і тваринництва		
Середнє	Верстатобудування		
Точне	Приладобудування		
	Радіотехнічне й електронне		
	Електротехнічна промисловість		

3. На контурній карті позначити центри машинобудування, зазначені у таблиці.

Практично-семінарське заняття № 7.
Тема: Особливості розвитку хімічного комплексу України.

Оцінювання: максимум 2,5 бали

Мета: проаналізувати особливості розвитку та розміщення підприємств хімічного комплексу України, оцінити передумови для його подальшого розвитку, визначити вплив галузей хімічного комплексу на екологічний стан регіонів та України в цілому.

Основні поняття: хімічний комплекс, гірничо-хімічна промисловість, хімія органічного синтезу, основна хімія, нафтохімічна промисловість,.

Актуалізація знань

(Дайте короткі відповіді на запитання)

1. Коли в Україні виникла хімічна промисловість?
2. Яку сировину та корисні копалини використовує хімічна промисловість?
3. Яку продукцію виготовляє хімічна промисловість?
4. Назвати продукцію хімічної промисловості, що використовується в МБК.
5. Яка продукція хімічної промисловості практично замінила натуральну продукцію?
6. Чому хімічне виробництво менш трудомістке, ніж інші? (наведіть аргументи та приклади).

Питання для обговорення:

1. Проаналізувати за планом характеристики (додаток 5 та додаток 10) хімічний комплекс України.
2. Розкрити особливості екологічних проблем в районах хімічної промисловості.

Додаткове завдання

(за бажанням студента, виконання узгоджується з викладачем):

Підготувати реферативне повідомлення на тему:

1. Роль та значення хімічної промисловості у розвитку НТР.
2. Фармацевтична промисловість України.

Рекомендована література:

1. Немець Л.М. Економічна і соціальна географія України : навчальний посібник / Л.М. Немець, П.А. Вірченко, Ю.Ю. Сільченко. – Харків: ФОП Грицак С.Ю., 2014.
2. Немець Л.М. Економічна і соціальна географія України. Навчально-методичний комплекс / Немець Л.М., Заволока Ю.Ю. – Харків, 2009.
3. Паламарчук М.М. Економічна і соціальна географія України з основами теорії / Паламарчук М.М., Паламарчук О.М. – К., 1998.
4. Клименко В.Л. Экономика химической промышленности / В.Л. Клименко. – Л. : «Химия», 1990.
5. Шаблій О.І. Соціально-економічна географія України: Навчальний посібник / О.І. Шаблій. – Львів : Світ, 2000.
6. Шаблій О.І. Основи суспільної географії : підручник для вузів / Олег Іванович Шаблій. – Львів : Видавництво Львівського університету ім. І. Франка, 2012.

Хід практично-семінарського заняття:

1. Оцінити вплив різних чинників на розміщення хімічного виробництва (3 – вирішальний вплив; 2 – суттєвий вплив; 1 – слабкий вплив; 0 – відсутній вплив). Заповнити таблицю. Зробити висновок.

Чинники розміщення галузей хімічного виробництва

Галузь хімічного виробництва	Чинники розміщення			
	Сировинний	Паливно-енергетичний	Водний	Споживчий
Виробництво азотних добрив				
Виробництво фосфатних добрив				
Виробництво калійних добрив				
Виробництво сірчаної кислоти				
Виробництво кальцинованої соди				
Виробництво каустичної соди				
Виробництво синтетичного каучуку				
Шинна промисловість				
Хімічні волокна і нитки				
Синтетичні смоли та пластмаси				
Гумова промисловість				

---

2. Заповніть таблицю «Хімічна промисловість України»:

Галузь хімічної промисловості	Підгалузь хімічної промисловості	Центри хімічної промисловості	Адміністративна одиниця
Гірничо-хімічна промисловість	Видобуток кам'яної солі		
	Видобуток калійної солі		
	Видобуток самородної сірки		
	Видобуток фосфоритів		
	Видобуток графіту		
	Видобуток мінеральних барвників		
	Основна хімія	Виробництво соди	
Виробництво азотних добрив			
Виробництво фосфатних добрив			
Виробництво калійних добрив			
Нафтохімія	Переробка нафти		
	Гумоазбестова і шинна промисловість		

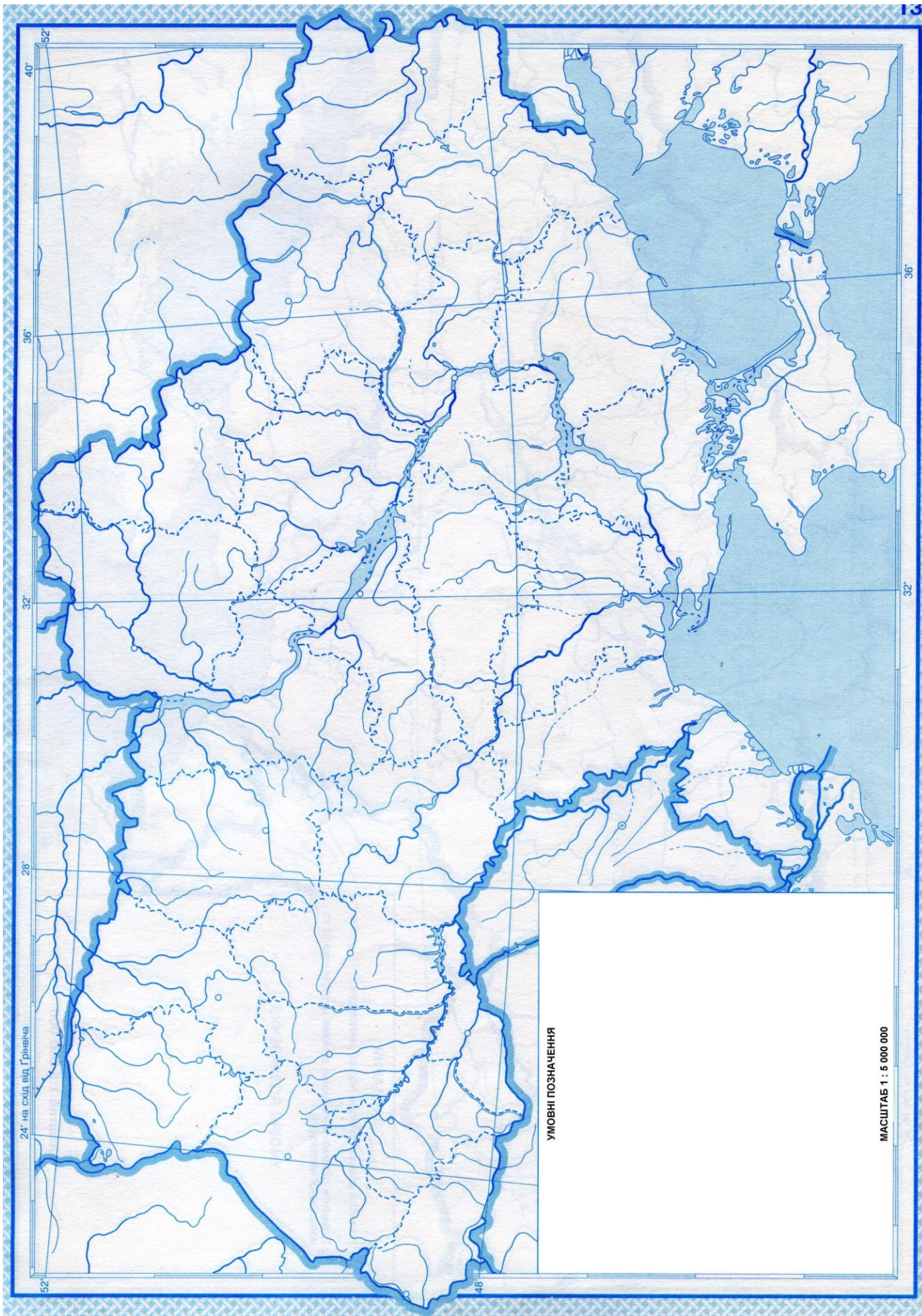
	Виробництво сажі		
Органічна хімія	Виробництво синтетичних смол та пластмас		
	Виробництво хімічних волокон		
	Лакофарбова промисловість		
	Анілінова пром.-ть		
Хіміко-фармацевтична промисловість			

3. На основі аналізу таблиці «Хімічна промисловість України» назвіть райони розвитку хімічної промисловості, які сформувались у межах України:

1. _____;
2. _____;
3. _____;
4. _____

4. На контурній карті України позначити основні центри хімічної промисловості, зазначені у таблиці.

Практично-семінарське заняття № 8.
Тема: Особливості розвитку лісовиробничого комплексу України.

Оцінювання: максимум 2,5 бали

Мета: проаналізувати особливості розвитку та розміщення підприємств лісовиробничого комплексу України, оцінити передумови для його подальшого розвитку, визначити вплив галузей на екологічний стан регіонів та України в цілому.

Основні поняття: лісова промисловість, лісовиробничий комплекс, целюлозно-паперова промисловість, меблева промисловість.

Актуалізація знань

(Дайте короткі відповіді на запитання)

1. Від яких чинників залежить розвиток лісовиробничого комплексу України?
2. Які основні породи дерев використовують при виробництві продукції лісовиробничого комплексу України?
3. Назвати яку продукцію виготовляє лісовиробничий комплекс та у яких інших галузях промисловості вона використовується.
4. Які чинники сприяють розвитку лісовиробничого комплексу в Україні?
5. Які чинники гальмують розвиток лісовиробничого комплексу в Україні?

Питання для обговорення:

1. Проаналізувати за планом характеристики (додаток 5 та додаток 11) лісовиробничий комплекс України.
2. Проаналізувати регіональні програми створення нових лісових насаджень.

Додаткове завдання

(за бажанням студента, виконання узгоджується з викладачем):

Підготувати реферативне повідомлення на тему:

1. Криза в деревообробній промисловості України.
2. Проблеми вторинної переробки паперу в Україні.

Рекомендована література:

1. Немець Л.М. Економічна і соціальна географія України : навчальний посібник / Л.М. Немець, П.А. Вірченко, Ю.Ю. Сільченко. – Харків: ФОП Грицак С.Ю., 2014.
2. Немець Л.М. Економічна і соціальна географія України. Навчально-методичний комплекс / Немець Л.М., Заволока Ю.Ю. – Харків, 2009.
3. Паламарчук М.М. Економічна і соціальна географія України з основами теорії / Паламарчук М.М., Паламарчук О.М. – К., 1998.
4. Шаблій О.І. Соціально-економічна географія України: Навчальний посібник / О.І. Шаблій. – Львів : Світ, 2000.
5. Шаблій О.І. Основи суспільної географії : підручник для вузів / Олег Іванович Шаблій. – Львів : Видавництво Львівського університету ім. І. Франка, 2012.

Хід практично-семінарського заняття:

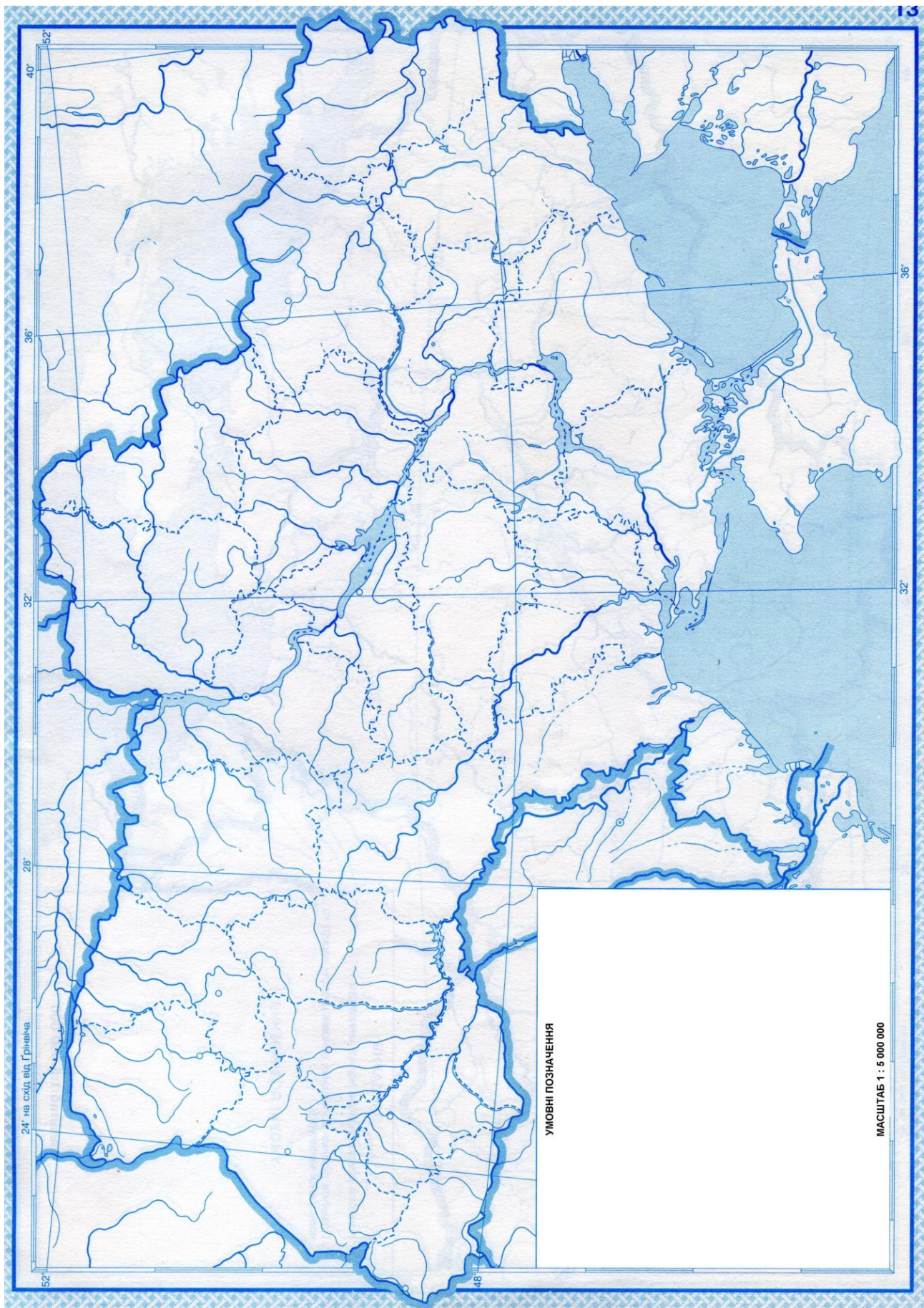
1. Побудуйте графік Паретто за показником лісистості областей України

2. Заповніть таблицю «Лісовиробничий комплекс України»:

Галузь/підгалузь ЛВК	Чинники, які впливають на розміщення галузі/підгалузі	Основні центри	Адміністративна одиниця
Лісозаготівля			
Фанерна промисловість			

[illegible]

3. На контурній карті України позначити основні центри ЛВК, зазначені у таблиці.

Практично-семінарське заняття № 9.
Тема: Особливості розвитку будівельного комплексу України

Оцінювання: максимум 2,5 бали

Мета: визначити та з'ясувати суть поняття «Будівельний комплекс», проаналізувати особливості територіальної організації будівельного комплексу України, проаналізувати особливості його сировинної бази, чинники, які впливають на особливості його територіальної організації, розкрити взаємозв'язки будівельного комплексу України з іншими галузями господарства та його значення для розвитку економіки країни.

Основні поняття: будівельний комплекс, будівельна індустрія, промисловість будівельних матеріалів.

Актуалізація знань

(Дайте короткі відповіді на запитання)

1. Які галузі включає будівельний комплекс?
2. Яке значення має будівельний комплекс в економіці України?
3. Яку сировину використовує будівельний комплекс?
4. З якими галузями господарства будівельний комплекс має міжгалузеві зв'язки?
5. Які чинники сприяють розвитку будівельного комплексу в Україні?
6. Які чинники гальмують розвиток будівельного комплексу в Україні?

Питання для обговорення:

1. Проаналізувати за планом характеристики (додаток 5 та додаток 12) будівельний комплекс України.
2. Розкрити особливості екологічних проблем в районах хімічної промисловості.

Додаткове завдання

(за бажанням студента, виконання узгоджується з викладачем):

Підготувати реферативне повідомлення на тему:

3. Роль та значення хімічної промисловості у розвитку НТР.
4. Фармацевтична промисловість України.

Рекомендована література:

1. Білик Ю.Д. Економічні проблеми агропромислового комплексу України в умовах формування ринкових відносин / Ю.Д. Білик. – К., 1997.
2. Немець Л.М. Економічна і соціальна географія України : навчальний посібник / Л.М. Немець, П.А. Вірченко, Ю.Ю. Сільченко. – Харків: ФОП Грицак С.Ю., 2014.
3. Пістун М.Д. Географія агропромислових комплексів: Навчальний посібник / Пістун М.Д., Гуцал В.О., Проводар Н.І. – К.: Либідь, 1997.
4. Руснак П.П. Економіка сільського господарства: Підручник для студ. екон. спец. вищ. аграрних закладів освіти I-II рівнів акредитації / Петро Павлович Руснак (ред.). – К.: Урожай, 1998.
5. Рябоконь В.П. Соціально-економічні проблеми розвитку агропромислового комплексу України в сучасних умовах / В.П. Рябоконь. – К.: Інститут аграрної економіки, 2000.
6. Сахацький М.П. Проблеми відродження сільського господарства / М.П. Сахацький. – К.: Ін-т аграрної економіки, 2000.
7. Шаблій О.І. Соціально-економічна географія України: Навчальний посібник / О.І. Шаблій. – Львів: Світ, 2000. Шаблій О.І. Основи суспільної географії : підручник

для вузів / Олег Іванович Шаблій. – Львів: Видавництво Львівського університету ім. І. Франка, 2012.

Хід практично-семінарського заняття:

1. Накреслити схему галузевої структури будівельного комплексу України.

2. Накреслити схему міжгалузевих зв'язків будівельного комплексу України.

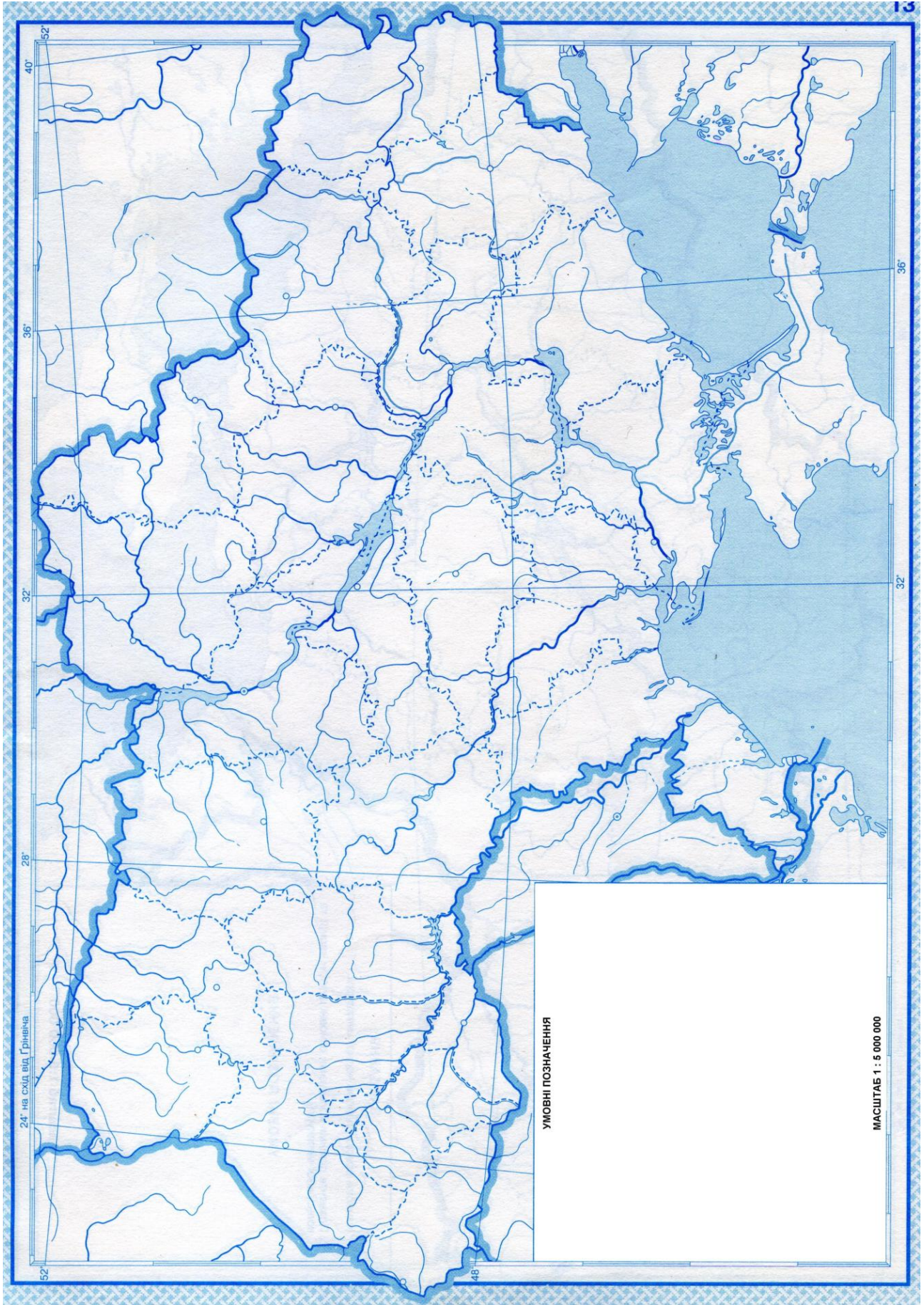
3. Заповніть таблицю «Промисловість будівельних матеріалів України»:

[illegible]

Виробництво теплоізоляційних виробів			
Виробництво будівельної кераміки			
Виробництво скла			
Виробництво порцеляни			

4. На контурній карті України позначити основні центри промисловості будівельних матеріалів, зазначені у таблиці.

Практично-семінарське заняття № 10.
Тема: Географія агропромислового комплексу України (АПК).

Оцінювання: максимум 2,5 бали

Мета: визначити та з'ясувати суть поняття «АПК», проаналізувати особливості територіальної організації АПК, проаналізувати спеціалізацію АПК у межах сільськогосподарських зон та районів України, розкрити взаємозв'язки АПК з іншими галузями господарства та його значення для розвитку економіки країни.

Основні поняття: агропромисловий комплекс, сільськогосподарська інтеграція та спеціалізація, агропромислова зона, сільське господарство, харчова промисловість.

Актуалізація знань

(Дайте короткі відповіді на запитання)

1. Які традиційні галузі сільського господарства притаманні Україні?
2. Яке значення мають агрокліматичні умови для розвитку сільського господарства в Україні?
3. Які нові сільськогосподарські культури в Україні замінюють традиційні? Чому?
4. Яка структура земельних угідь в Україні?
5. Що таке сівозміння?
6. Яка галузева структура сільського господарства?
7. За якими формами і показниками державної статистичної звітності досліджують рослинництво і тваринництво?
8. Які чинники сприяють розвитку сільського господарства України?
9. Які чинники гальмують розвиток сільського господарства України?

Питання для обговорення:

1. Розкрити сутність поняття АПК. Проаналізувати головні типи галузевих та територіальних АПК.
2. Схарактеризувати АПК України за планом характеристики (додаток 6):
  - 2.1. Сільське господарство (рослинництво, тваринництво);
  - 2.2. Харчова промисловість.
3. Визначити основні чинники формування приміських АПТК.
4. Розкрити особливості аналізу та основні економічні показники сільськогосподарського підприємства.

Додаткове завдання

(за бажанням студента, виконання узгоджується з викладачем):

Підготувати реферативне повідомлення на тему:

1. Тенденції розвитку приватних сільськогосподарських господарств.
2. Основні шляхи розвитку тваринництва третього тисячоліття.
3. Урядові програми розвитку сільського господарства України.

Рекомендована література:

1. Білик Ю.Д. Економічні проблеми агропромислового комплексу України в умовах формування ринкових відносин / Ю.Д. Білик. – К., 1997.
2. Немець Л.М. Економічна і соціальна географія України : навчальний посібник / Л.М. Немець, П.А. Вірченко, Ю.Ю. Сільченко. – Харків: ФОП Грицак С.Ю., 2014.
3. Пістун М.Д. Географія агропромислових комплексів: Навчальний посібник / Пістун М.Д., Гуцал В.О., Проводар Н.І. – К.: Либідь, 1997.

4. Руснак П.П. Економіка сільського господарства: Підручник для студ. екон. спец. вищ. аграрних закладів освіти I-II рівнів акредитації / Петро Павлович Руснак (ред.). – К. : Урожай, 1998.
5. Рябоконь В.П. Соціально-економічні проблеми розвитку агропромислового комплексу України в сучасних умовах / В.П. Рябоконь. – К.: Інститут аграрної економіки, 2000.
6. Сахацький М.П. Проблеми відродження сільського господарства / М.П. Сахацький. – К.: Ін-т аграрної економіки, 2000.
7. Шаблій О.І. Соціально-економічна географія України: Навчальний посібник / О.І. Шаблій. – Львів: Світ, 2000. Шаблій О.І. Основи суспільної географії : підручник для вузів / Олег Іванович Шаблій. – Львів: Видавництво Львівського університету ім. І. Франка, 2012.

Хід практично-семінарського заняття:

1. Накреслити схему галузевої структури АПК України.
2. Накреслити схему міжгалузевих зв'язків АПК (над стрілками вказати види продукції, якою забезпечує АПК інші галузі господарства та продукцію, яку отримує АПК від інших галузей господарства).

3. Накреслити схему галузевої структури рослинництва України.

4. Накреслити схему галузевої структури тваринництва України.

5. Визначити галузі спеціалізації агропромислових зон та районів України.

Характеристика агропромислових зон та районів України

Агропромислова зона / район України	Галузі спеціалізації рослинництва	Галузі спеціалізації тваринництва
Польська		
Лісостепова		
Степова		
Приміські		
<i>Прикарпаття</i>		
<i>Карпати</i>		
<i>Закарпаття</i>		
<i>Степовий Крим</i>		
<i>Гірський Крим</i>		
<i>Південний берег Криму</i>		

4. На контурній карті позначити сільськогосподарські зони та райони України.

Практично-семінарське заняття № 11.
Тема: Географія транспортного комплексу України.

Оцінювання: максимум 2,5 бали

Мета: визначити суть понять «Транспортний комплекс» та «Транспорт», проаналізувати особливості територіальної організації транспортного комплексу України, розкрити роль транспортного комплексу в господарстві України та його взаємозв'язки з іншими галузями господарства країни.

Основні поняття: транспортний комплекс, транспорт, пасажирооборот, вантажообіг.

Актуалізація знань

(Дайте короткі відповіді на запитання)

1. Що таке транспортний комплекс?
2. З яких галузей складається транспортний комплекс України?
3. Яке значення має транспортний комплекс в господарстві України?
4. Що таке пасажирооборот?
5. Що таке вантажообіг?
6. Які переваги та недоліки має залізничний транспорт?
7. Які переваги та недоліки має автомобільний транспорт?
8. Які переваги та недоліки морського та річкового транспорту?
9. Які переваги та недоліки має трубопровідний транспорт?
10. Які переваги та недоліки повітряного транспорту?

Питання для обговорення:

1. Розкрити сутність понять транспортний комплекс та транспорт, з'ясувати роль та значення транспорту у сучасному світі.
2. Схарактеризувати основні види транспорту України.

Додаткове завдання

(за бажанням студента, виконання узгоджується з викладачем):

Підготувати реферативне повідомлення на тему:

1. Сучасні тенденції розвитку транспортної системи України.
2. Екологічні проблеми транспортного комплексу України.

Рекомендована література:

1. Білик Ю.Д. Економічні проблеми агропромислового комплексу України в умовах формування ринкових відносин / Ю.Д. Білик. – К., 1997.
2. Немець Л.М. Економічна і соціальна географія України : навчальний посібник / Л.М. Немець, П.А. Вірченко, Ю.Ю. Сільченко. – Харків: ФОП Грицак С.Ю., 2014.
3. Пістун М.Д. Географія агропромислових комплексів: Навчальний посібник / Пістун М.Д., Гуцал В.О., Проводар Н.І. – К.: Либідь, 1997.
4. Руснак П.П. Економіка сільського господарства: Підручник для студ. екон. спец. вищ. аграрних закладів освіти I-II рівнів акредитації / Петро Павлович Руснак (ред.). – К. : Урожай, 1998.
5. Рябоконь В.П. Соціально-економічні проблеми розвитку агропромислового комплексу України в сучасних умовах / В.П. Рябоконь. – К.: Інститут аграрної економіки, 2000.
6. Сахацький М.П. Проблеми відродження сільського господарства / М.П. Сахацький. – К.: Ін-т аграрної економіки, 2000.
7. Шаблій О.І. Соціально-економічна географія України: Навчальний посібник / О.І. Шаблій. – Львів: Світ, 2000. Шаблій О.І. Основи суспільної географії : підручник для вузів / Олег Іванович Шаблій. – Львів: Видавництво Львівського університету ім. І. Франка, 2012.

Хід практично-семінарського заняття:

1. Накреслити схему галузевої структури транспорту України.

2. Заповніть таблицю «Переваги та недоліки основних видів транспорту»:

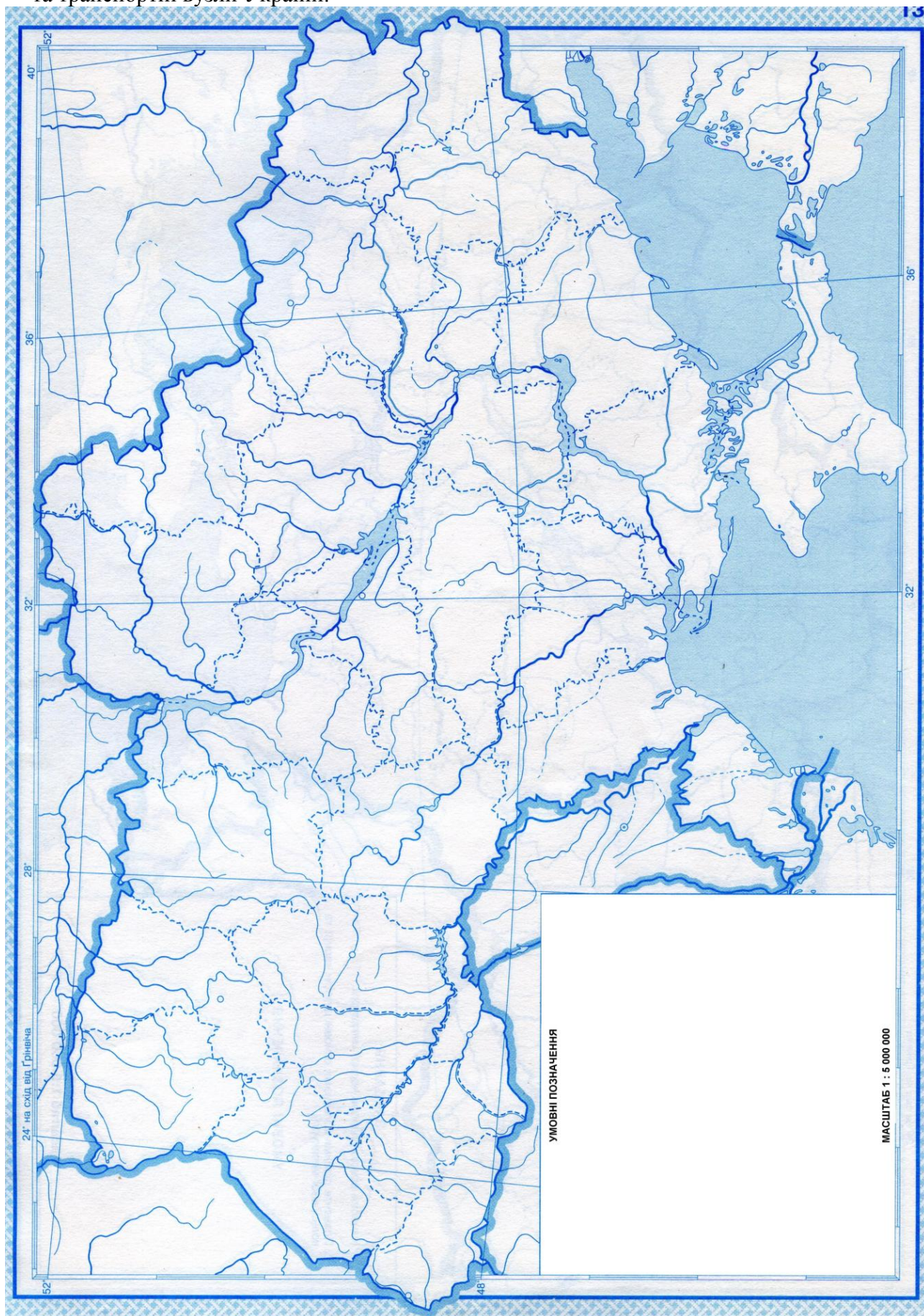
Вид транспорту	Переваги	Недоліки
Автомобільний		
Залізничний		
Трубопровідний		
Морський		
Річковий		
Авіаційний		

3. Заповніть таблицю «Транспортні вузли України»:

Види транспорту	Основні транспортні вузли	Адміністративна область
Автомобільний		
Залізничний		
Річковий		
Морський		
Повітряний		

4. Використовуючи додаток 14, позначте на контурній карті основні транспортні магістралі та транспортні вузли України.

Практично-семінарські заняття № 12-16.

Тема: Загальна характеристика суспільно-географічних районів України (у вигляді ділової гри).

Оцінювання: максимум 2,5 бали за активність на кожному семінарі.

Мета: визначити загальний рівень соціально-економічного розвитку економічних районів України, їх спеціалізацію та чинники формування структури промислового виробництва.

Основні поняття: суспільно-географічний район, економічний район, спеціалізація.

Ділова гра:

1. Створити ініціативні групи експертів (по 2-3 особи) з аналізу особливостей розвитку певного економіко-географічного району (на вибір викладача) та представити його у вигляді доповіді з електронною презентацією, відповідно до плану характеристики економічного району (додаток 15).
2. Представлення економічного району може відбуватися у вигляді доповіді, дискусії, інтерв'ю, запитань-відповідей із виділеними ролями для експертів соціо-економіко-географа, журналіста чи політика, еколога чи експерта з регіонального розвитку тощо.
3. Доповідь оформлюється у паперовому варіанті формату А4, і (титульний лист доповіді оформлюється стандартно).
4. Електронний варіант презентації також здається викладачу в день виступу (підпис файлу: назва району, тема доповіді, прізвище автора, шифр групи).

Рекомендована література:

1. Голіков А.П. Стратегія регіонального розвитку. – Х. : ХНУ, 2001.
2. Голіков А.П. Економіка України: фактори виробництва, галузева структура, розміщення, тенденції розвитку. – Харків, 2005.
3. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку / За ред. З. С. Варналія. – К., 2005.
4. Мезенцева Н.І. Суспільно-географічне районування України / Наталя Іванівна Мезенцева. – К., 2002.
5. Мезенцева Н.І. Економічна та соціальна географія України. Районна частина. Електронний підручник / автор і упорядник Мезенцева Н.І. – К., 2008.
6. Немець Л.М. Економічна і соціальна географія України : навчальний посібник / Л.М. Немець, П.А. Вірченко, Ю.Ю. Сільченко. – Харків: ФОП Грицак С.Ю., 2014.
7. Шаблій О.І. Соціально-економічна географія України: Навчальний посібник / О. І. Шаблій. – Львів: Світ, 2000.
8. Шаблій О.І. Основи суспільної географії : підручник для вузів / Олег Іванович Шаблій. – Львів: Видавництво Львівського університету ім. І. Франка, 2012.

Хід практично-семінарського заняття № 12:

ПІВНІЧНО-ЗАХІДНИЙ СГР

1. Загальна характеристика суспільно-географічного району

Склад _____

Площа _____

Кількість населення _____

З якими суспільно-географічними районами межує _____

2. Основні риси ЕГП та ПГП

	ЕГП	ПГП
<i>Позитивні риси</i>		
<i>Негативні риси</i>		

3. Основні природні ресурси району

Мінеральні	Водні	Агрокліматичні	Ґрунтові	Біологічні	Рекреаційні

4. Основні демографічні показники району

Коф. народж.	Коф. смерт.	Природний приріст	Густота населення	Національний склад насел.	Сальдо міграцій	Рівень урбанізації

Найбільші міста району	Чисельність населення міста	Підпорядкування	Функції міста

5. Галузі спеціалізації суспільно-географічного району

---

6. Основні промислові центри (позначити на контурній карті)

Галузі промисловості	Центри даної галузі промисловості
Паливна	
Електроенергетика	
Металургія	
Машинобудування	
Хімічна промисловість	
Галузі лісовиробничого комплексу (ЛВК)	
Промисловість будівельних матеріалів	
Легка промисловість	
Харчова промисловість	

7. Спеціалізація АПК: _____

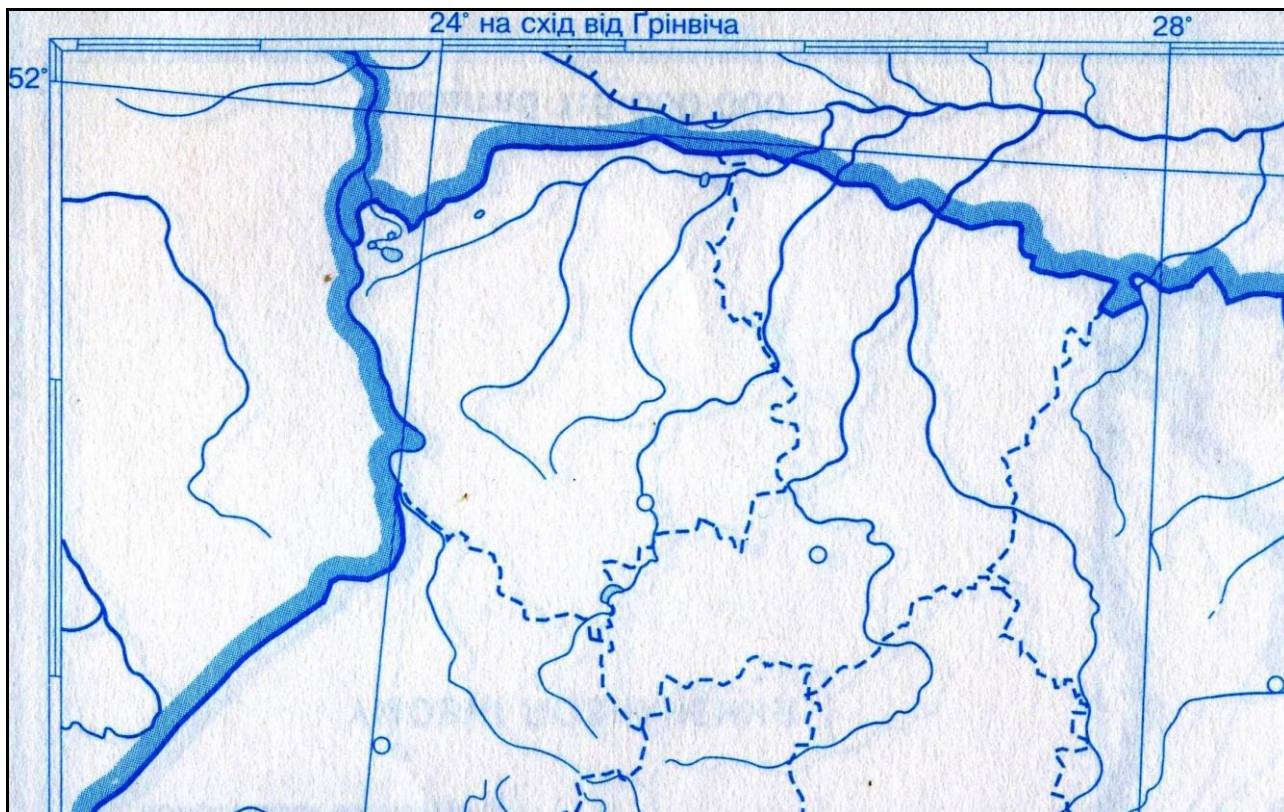

8. Основні транспортні вузли (позначити на контурній карті):

Автомобільні: _____

Залізничні: _____

Аеропорти: _____

Хід практично-семінарського заняття № 13:

ЦЕНТРАЛЬНИЙ СГР

1. Загальна характеристика суспільно-географічного району

Склад _____

Площа _____

Кількість населення _____

З якими суспільно-географічними районами межує _____

2. Основні риси ЕГП та ПГП

	ЕГП	ПГП
<i>Позитивні риси</i>		

<i>Негативні риси</i>		
-----------------------	--	--

3. Основні природні ресурси району

Мінеральні	Водні	Агрокліматичні	Ґрунтові	Біологічні	Рекреаційні

4. Основні демографічні показники району

Коф. народж.	Коф. смерт.	Природний приріст	Густота населення	Національний склад насел.	Сальдо міграцій	Рівень урбанізації

Найбільші міста району	Чисельність населення міста	Підпорядкування	Функції міста

5. Галузі спеціалізації суспільно-географічного району

---

6. Основні промислові центри (позначити на контурній карті)

Галузі промисловості	Центри даної галузі промисловості
Паливна	
Електроенергетика	
Металургія	
Машинобудування	
Хімічна промисловість	

Галузі ЛВК	
Промисловість будівельних матеріалів	
Легка промисловість	
Харчова промисловість	

7. Спеціалізація АПК: _____

_____

_____

_____

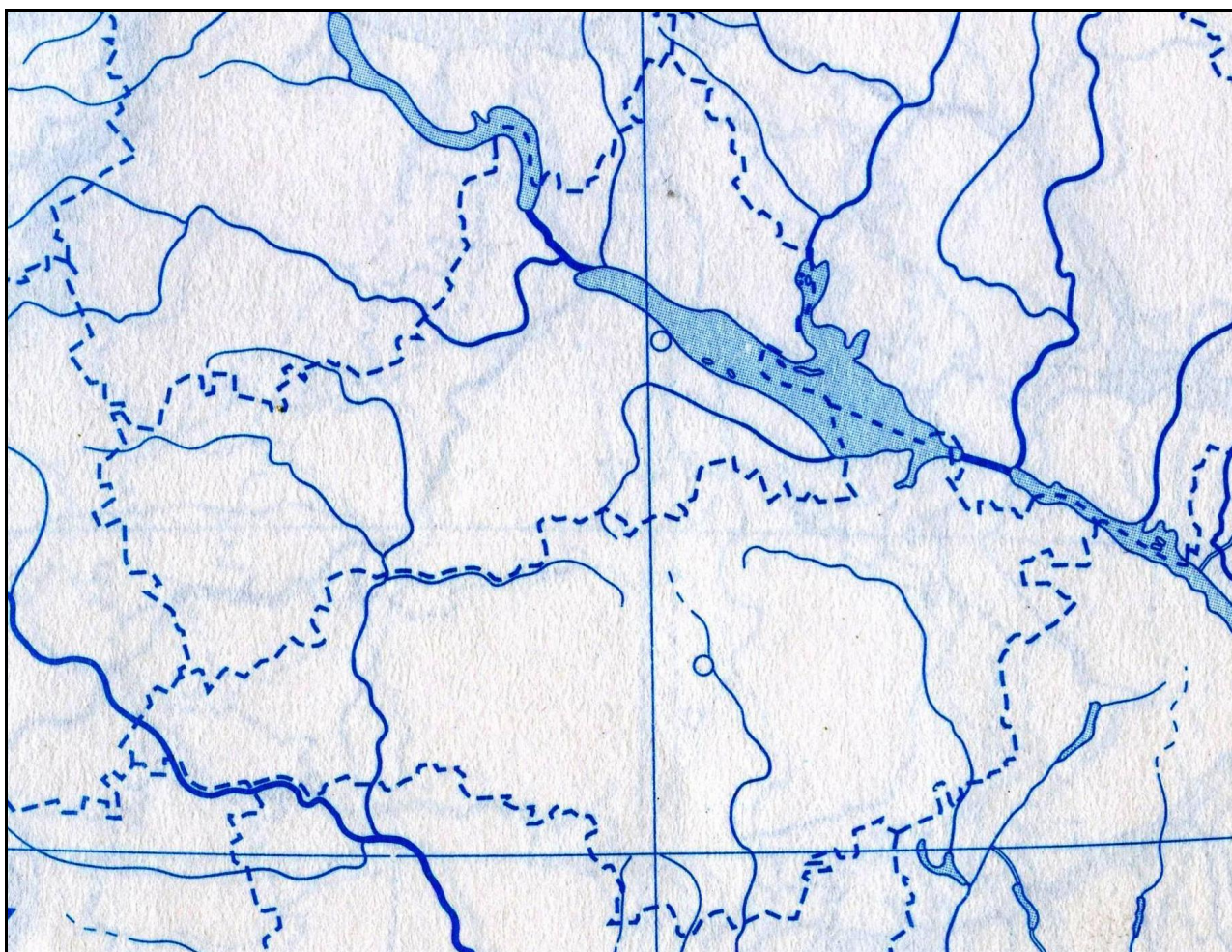
8. Основні транспортні вузли (позначити на контурній карті):

Автомобільні: _____

Залізничні: _____

Річкові порти: _____

Аеропорти: _____

Хід практично-семінарського заняття № 14:

ПОДІЛЬСЬКИЙ СГР

1. Загальна характеристика суспільно-географічного району

Склад _____

Площа _____

Кількість населення _____

З якими суспільно-географічними районами межує _____

2. Основні риси ЕГП та ПГП

	ЕГП	ПГП
<i>Позитивні риси</i>		
<i>Негативні риси</i>		

3. Основні природні ресурси району

Мінеральні	Водні	Агрокліматичні	Ґрунтові	Біологічні	Рекреаційні

4. Основні демографічні показники району

Коф. народж.	Коф. смерт.	Природний приріст	Густота населення	Національний склад насел.	Сальдо міграцій	Рівень урбанізації

Найбільші міста району	Чисельність населення міста	Підпорядкування	Функції міста

5. Галузі спеціалізації суспільно-географічного району

---

6. Основні промислові центри (позначити на контурній карті)

Галузі промисловості	Центри даної галузі промисловості
Паливна	
Електроенергетика	
Машинобудування	
Хімічна промисловість	
Галузі ЛВК	
Промисловість будівельних матеріалів	
Легка промисловість	
Харчова промисловість	

7. Спеціалізація АПК: _____

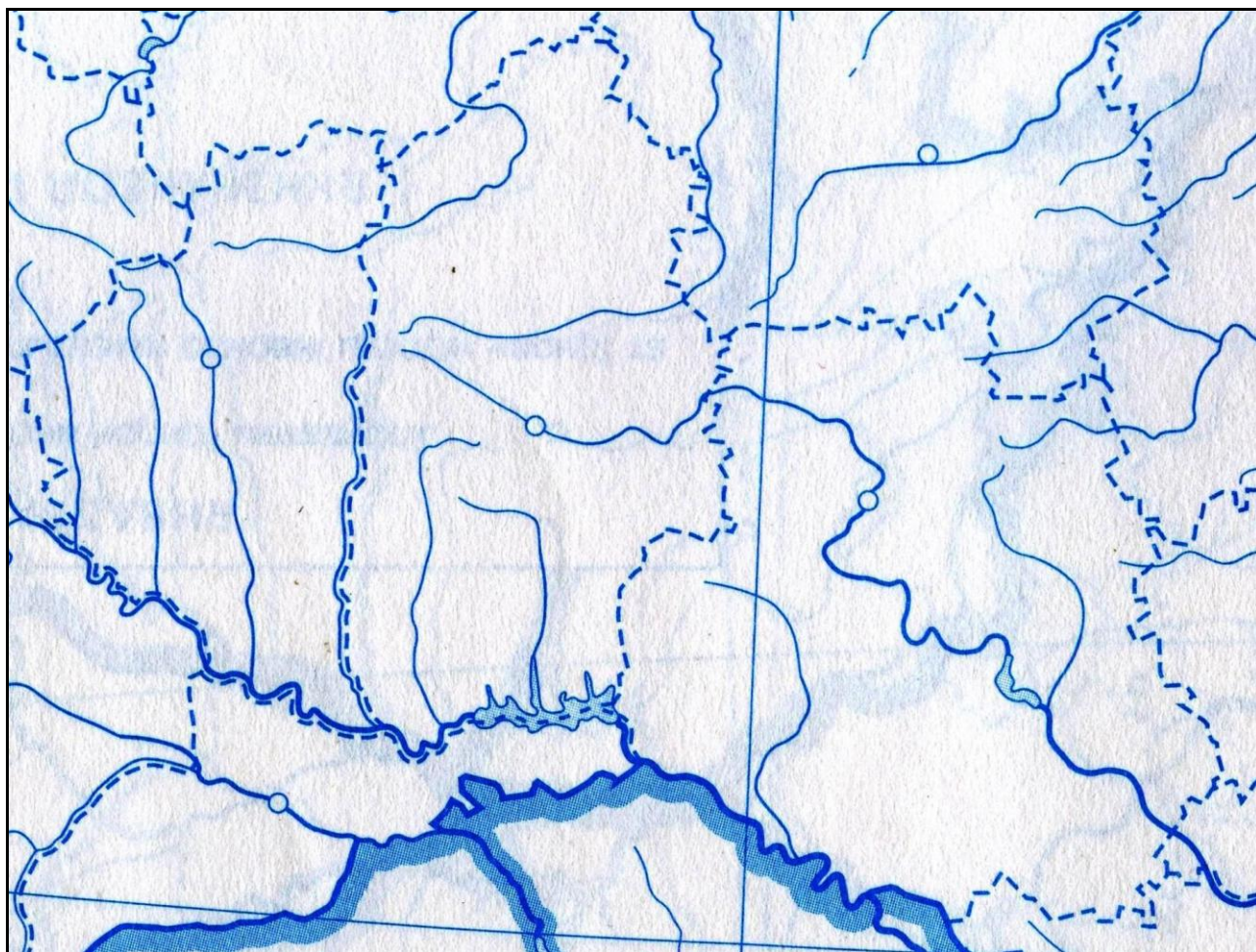
8. Основні транспортні вузли (позначити на контурній карті):

Автомобільні: _____

Залізничні: _____

Аеропорти: _____

Хід практично-семінарського заняття № 15:

СТОЛИЧНИЙ СГР

1. Загальна характеристика суспільно-географічного району

Склад _____

Площа _____

Кількість населення _____

З якими суспільно-географічними районами межує _____

2. Основні риси ЕГП та ПГП

	ЕГП	ПГП
<i>Позитивні риси</i>		

<i>Негативні риси</i>		
-----------------------	--	--

3. Основні природні ресурси району

Мінеральні	Водні	Агрокліматичні	Ґрунтові	Біологічні	Рекреаційні

4. Основні демографічні показники району

Коф. народж.	Коф. смерт.	Природний приріст	Густота населення	Національний склад насел.	Сальдо міграцій	Рівень урбанізації

Найбільші міста району	Чисельність населення міста	Підпорядкування	Функції міста

5. Галузі спеціалізації суспільно-географічного району

---

6. Основні промислові центри (позначити на контурній карті)

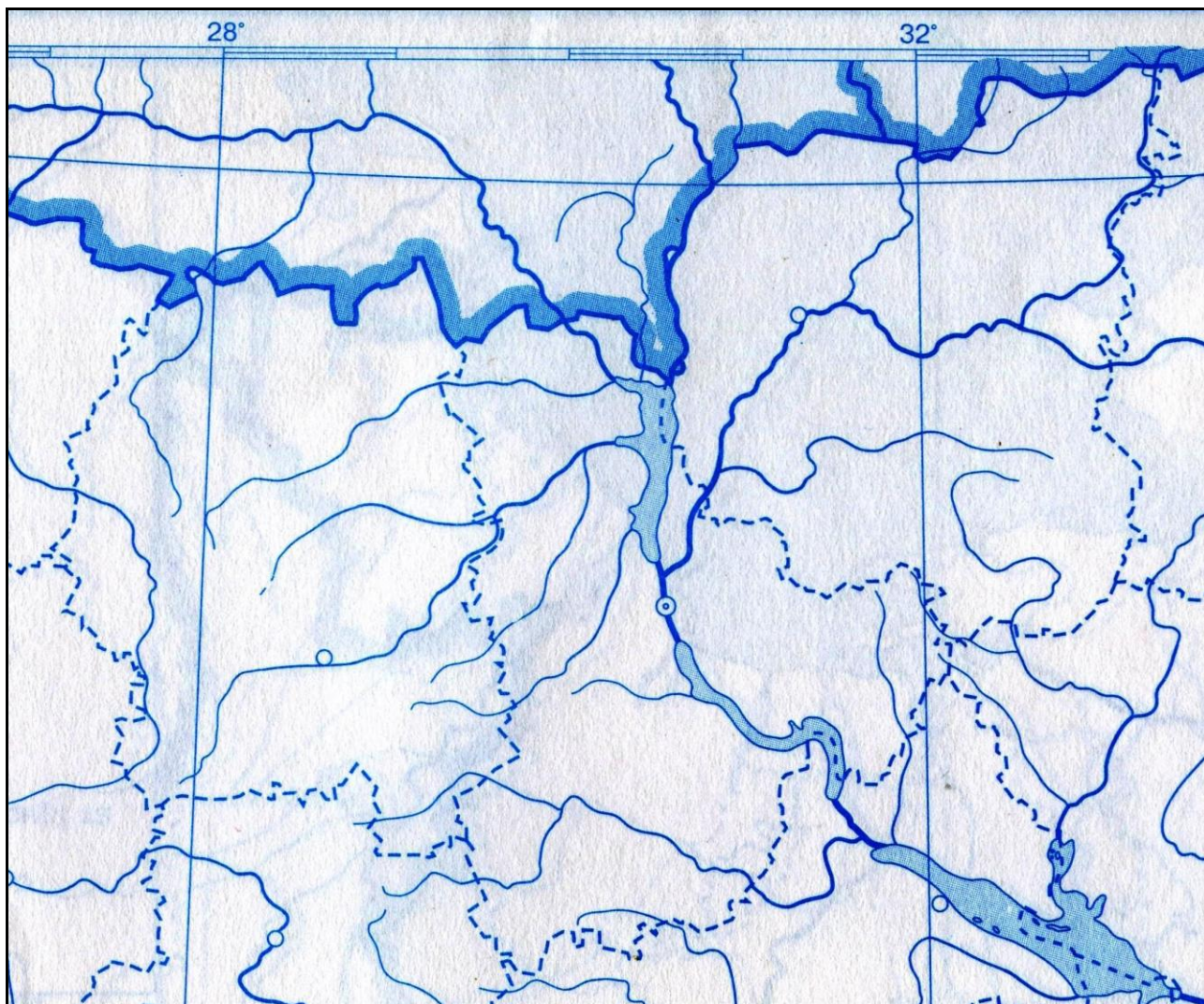
Галузі промисловості	Центри даної галузі промисловості
Паливна	
Електроенергетика	
Металургія	
Машинобудування	
Хімічна промисловість	
Галузі ЛВК	
Промисловість будівельних матеріалів	
Легка промисловість	
Харчова промисловість	

7. Спеціалізація АПК: _____
_____
_____
_____
_____

8. Основні транспортні вузли (позначити на контурній карті):

Автомобільні: _____
Залізничні: _____
Річкові порти: _____
Аеропорти: _____

Хід практично-семінарського заняття № 16:

ПРИЧОРНОМОРСЬКИЙ СГР

1. Загальна характеристика суспільно-географічного району

Склад _____

Площа _____

Кількість населення _____

З якими суспільно-географічними районами межує _____

2. Основні риси ЕГП та ПГП

	ЕГП	ПГП
<i>Позитивні риси</i>		

<i>Негативні риси</i>		
-----------------------	--	--

3. Основні природні ресурси району

Мінеральні	Водні	Агрокліматичні	Ґрунтові	Біологічні	Рекреаційні

4. Основні демографічні показники району

Коф. народж.	Коф. смерт.	Природний приріст	Густота населення	Національний склад насел.	Сальдо міграцій	Рівень урбанізації

Найбільші міста району	Чисельність населення міста	Підпорядкування	Функції міста

5. Галузі спеціалізації суспільно-географічного району

---

6. Основні промислові центри (позначити на контурній карті)

Галузі промисловості	Центри даної галузі промисловості
Паливна	
Електроенергетика	
Металургія	
Машинобудування	
Хімічна промисловість	
Галузі ЛВК	
Промисловість будівельних матеріалів	
Легка промисловість	
Харчова промисловість	

7. Спеціалізація АПК: _____
_____
_____
_____
_____

8. Основні транспортні вузли (позначити на контурній карті):

Автомобільні: _____
Залізничні: _____
Річкові порти: _____
Морські порти: _____
Аеропорти: _____

